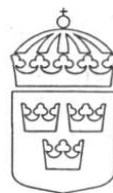

Riksdagens protokoll

1991/92:15

Torsdagen den 24 oktober

KL. 12.05 – 15.51

Protokoll
1991/92:15

Meddelande om information från regeringen

Anf. 1 TALMANNEN:

Kl. 14.30 i dag lämnar statsrådet Ulf Dinkelspiel information om EES-avtalet.

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 17 och 18 oktober.

2 § Avsägelse

Talmannen anmälde att *Lennart Fremling* (fp) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i lagutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Anmälan om kompletteringsval till lagutskottet

Talmannen meddelade att folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Carl B Hamilton som ny suppleant i lagutskottet efter Lennart Fremling.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i lagutskottet

Carl B Hamilton (fp)

4 § Svar på interpellation 1991/92:6 om det militära försvarets kostnader och omfattning

Anf. 2 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Gurdrun Schyman har, mot bakgrund av bl.a. demokratiseringen i östra Europa, Warszawapaktens upplösning och de minskade försvarsutgifterna i vissa stater, frågat mig hur den säkerhetspolitiska bedömningen ser ut som motiverar höjda militärutgifter i Sverige. Hon frågar vidare hur den säkerhetspolitiska bedömningen ser ut som "motiverar en fortsatt miljarddrullning till JAS-projektet".

På den första frågan vill jag svara följande. De senaste årens utveckling i Europa är utomordentligt glädjande. Demokratin har gjort stora landvinningar. Den säkerhetspolitiska strukturen i Europa är förändrad.

Den långsiktiga utvecklingen i Europa är samtidigt till delar svårbedömd. Västeuropa framstår i allt väsentligt som stabilt, även i en period av politisk förändring. De nya demokratierna i Central- och Östeuropa pågas emellertid av relativt långsiktiga ekonomiska problem. Utvecklingen i Sovjetunionen rymmer djupgående och strukturella problem.

Fru talman! Självfallet hoppas vi alla på en stadig utveckling mot demokrati och ekonomisk tillväxt även för Sovjetunionens del. Men det vore oansvarigt att som utgångspunkt för en ansvarsfull och långsiktig svensk säkerhetspolitik bortse från de alternativa utvecklingslinjerna. Ett mer eller mindre totalt sönderfall av unionen kan inte uteslutas. En återgång till hårdare centralstyrning och ökad intern politisk kontroll kan inte heller helt uteslutas. I en sådan situation skulle det sovjetiska militära systemet med all sannolikhet åter komma att spela en aktivare roll.

Sovjetunionens inre kris lämnar sålunda utrymme för ett brett spektrum av framtida utvecklingar, vilket av allt att döma kommer att utgöra det största osäkerhetsmomentet i Sveriges säkerhetspolitiska miljö för en betydande tid framöver. De nordiska länderna förblir sålunda grannar till ett Sovjetunionen – alternativt till en rysk stormakt – som, om än försvagat av inre upplösning och djupgående ekonomisk kris, åtminstone i ett regionalt perspektiv likväl kommer att förfoga över en mycket stor militär potential även i framtiden.

Försvarsplaneringen måste alltså ta den militära verkligheten i närområdet som en väsentlig utgångspunkt. Det är ett faktum att de senaste årens i och för sig mycket stora militära förändringar i Europa i första hand berört dess centrala del. I viktiga delar av vårt närområde, främst nordvästra Sovjetunionen, är de militära förändringarna långt mindre, och inte ens helt entydiga. Grovt sett minskar kvantiteten, medan kvaliteten samtidigt ökar.

En tredje faktor som måste vägas in i en bedömning av de svenska försvarsutgifternas framtida storlek är försvarets nuvarande planeringsläge, inkl. dess likviditet. Sverige har under närmare 20 år fullföljt en försvarspolitik med oförändrade eller – under senare år – svagt ökande anslag, samtidigt som de flesta länder i vår närhet ökade sina försvarsutgifter kraftigt under 1980-talet. Detta har lett till att antalet enheter i vår krigsorganisation som har en tillfredsställande kvalitet jämfört med omvärlden successivt minskat.

Jag har här redovisat de väsentligaste förhållanden som bör läggas till

grund för ställningstaganden om försvarets framtida ekonomi, nämligen den säkerhetspolitiska situationen i stort, den militära situationen i vårt närområde samt vissa planeringsförhållanden inom försvaret. Det är mot denna samlade bakgrund som det i regeringsförklaringen slogs fast, att det inom försvarets område krävs såväl omfattande strukturella förändringar som vissa ekonomiska tillskott.

Riksdagen kommer att få ta ställning till regeringens förslag i samband med den kommande försvarsbeslutspropositionen. Dessförinnan avser jag att i försvarsberedningen låta riksdagspartierna ta del av övervägandena inför propositionen. Jag vill understryka beredningens betydelse som både informations- och diskussionsforum.

När det sedan gäller Gudrun Schymans andra fråga, om JAS-projektet, vill jag svara ganska kort. Regeringens syn på JAS utgår dels från de allmänna säkerhetspolitiska förhållanden jag nyss redovisat, dels från de specifika kraven på luftförsvaret. Jag vill påminna om att min företrädare den 17 januari 1990 svarade på en fråga från Gudrun Schyman om JAS. Han sade då bl.a.:

"Det är sålunda uppenbart att de luftoperativa förhållandena tillmätts stor vikt i bedömningen av vår strategiska miljö. En självklar följd av detta är den centrala betydelsen av ett starkt luftförsvar som en del i det samlade totalförsvaret. Dagens luftförsvar, med Jaktviggen som ryggrad, lever enligt min uppfattning upp till högt ställda kvalitativa krav och har en tillräcklig kvantitet. Jag vill tillägga att ingenting av det som vi hittills kunnat iakta i den pågående utvecklingen av de militära förhållandena i Europa tyder på en minskad betydelse av ett starkt luftförsvar inom ramen för den samlade försvarspolitik.

JAS-systemet kommer att göra det möjligt för oss att vidmakthålla vår försvarsförmåga gentemot omvärlden även på längre sikt."

Så långt min företrädare Roine Carlsson. Fru talman! Jag delar hans bedömning i detta avseende.

Av de skäl jag här har redovisat är regeringen besluten att fullfölja JAS-projektet. Detta innebär självfallet inte att regeringen är likgiltig för projektets ekonomiska aspekter. Jag kommer att noga pröva alla möjligheter att begränsa eventuella kostnadsökningar. En export av JAS till Finland vore värdefull även från denna utgångspunkt.

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Eftersom detta är den första debatt som jag har med den nye försvarsministern, skall jag be att få hälsa honom välkommen i hans nya värv. Jag hoppas att han är mer mångordig än den förre. Tyvärr verkar inte åsikterna skilja sig så mycket åt, och det är beklämmande, tycker jag. När det nu skall vara revolution på så många områden enligt vad den nya regeringen har lovat, verkar det här området vara satt på undantag.

Jag skall i anledning av detta interpellationssvar försöka att ge min bild av den säkerhetspolitiska situationen i stort, hur militärsituationen i vårt närområde ser ut, och jag skall också ge mina synpunkter på planeringsförhållandena inom försvaret – dvs. de tre huvudområden som försvarsministern hade inriktat sig på i sitt svar.

Den säkerhetspolitiska situationen i stort präglas ju av att man nedrustar i världen. Det har skett ett trendbrott i världens rustningar, och för första gången under decennier minskar världens sammanlagda militärutgifter.

Vi vet att Sovjet minskar sina utgifter drastiskt. USA skär årligen ned med ca 3 %, och den amerikanske överbefälhavaren utreder nu vad en minskning med 25 % av de militära styrkorna skulle få för konsekvenser för USA. De flesta av Europas länder går samma väg, och i dag är det bara Italien, Turkiet och Norge av alla länder i Europa som mer än marginellt ökar sina militärutgifter.

Sveriges militärutgifter har sedan början av 1970-talet i fasta priser varit i stort sett oförändrade, men om Sveriges ÖB får igenom sina förslag om att öka de svenska försvarsutgifterna med över 20 %, skulle Sverige bli det land i Europa som ökar sina rustningar mest, Turkiet undantaget. Så ser situationen ut, och man tycker då att detta skulle kunna få betydelse också för det svenska militära försvarets omfattning och utgifter.

Situationen i Europa är unik. Det enda försvarsministern och jag är överens om är att den demokratiseringsprocess som har påbörjats är glädjande. I övrigt finns det inte någon aggressiv stormakt eller någon djupgående stormaktskonflikt i Europa. Det finns ett ökat samarbete och en ökad integration. Även om jag inte alltid uppskattar det sätt på vilket den går till, så pågår det ju en integration.

Risken för ett storkrig har minskat drastiskt. Många militära bedömare delar den uppfattningen. Även inom NATO har man gjort den bedömningen att hotbilden har förändrats. Man bedömer det som att det över huvud taget inte existerar något hot mot väst. Därför är det mycket märkligt att man inom det svenska försvaret är så fastlåst vid det gamla kalla-kriget-tänkan-det.

Det finns dessutom flera faktorer som talar för en fortsatt och ännu större avspänning och nedrustning. Den ekonomiska krisen i stormakterna tvingar fram en nedrustning, och demokratiseringen i Sovjet och i Östeuropa eliminerar de ideologiska konflikter som tidigare kunde utgöra grund för militära aggressioner.

Allt detta borde vara anledning till reaktion när man bedömer det säkerhetspolitiska läget. I Sverige tar man nedrustning i området omkring vårt land till intäkt för upprustning, oavsett regering och oavsett vem som är försvarsminister. Man säger att så fort det blir nedrustning, blir läget instabilt och vi verkligen måste rusta oss till tänderna, i stället för att delta i denna nedrustning och fråga sig hur Sverige skall kunna vara aktivt och pådrivande i denna nedrustningsprocess, vilka initiativ Sverige skulle kunna ta för att ytterligare driva på att rustningskostnaderna i vårt närområde, i Europa och i världen, minskade, vilka initiativ som krävs för att Sverige skulle kunna påskynda utvecklingen. Det frågar man sig inte, utan i stället stoppar man huvudet i busken och säger: Oj då, nu förändras läget runt omkring våra gränser, så därför är det bäst att vi rustar oss. Det är ett mycket märkligt sätt att hantera den situation som faktiskt råder.

Försvarsministern talade här om att det fortfarande finns en mycket stor militär potential i vårt närområde. Det kan man ju säga, men det är ganska ointressant om risken för att den skall användas inte existerar. Det är precis

samma sak som om jag skulle säga till Anders Björck att det finns en stor potential för att han, om vi blev osams, skulle slå ner mig. Han har säkert de fysiska krafter som krävs för att kunna göra det – vad vet jag, han kanske t.o.m. har gått på någon karatekurs. Samtidigt bedömer jag vår relation och försvarsministerns mentala tillstånd som att han nog inte skulle slå ner mig. Försvarsministern valde nog att lösa de meningsmotsättningar som vi har på ett annat och mera civiliserat sätt. Jag behöver alltså inte gå på någon karatekurs eller någon body building för att rusta mig inför en sådan strid. Jag kan använda min kapacitet och mina krafter till någonting betydligt mera produktivt som helt enkelt kan bidra till att utveckla vår civilisation.

Man tycker att detta tänkesätt borde genomsyra försvarsdepartementet, inte minst med tanke på att vi befinner oss i en situation där våra krafter, i form av tankeförmåga, pengar och samlade resurser, behövs för att möta de stora reella hot som vi står inför. Jag tänker då inte minst på hur vi skall kunna säkra en demokratisk utveckling i Östeuropa. Jo, naturligtvis genom ekonomiskt, socialt och kulturellt samarbete samt genom att vara pådrivande för en militär nedrustning, så att pengarna kan användas till civila ändamål.

Anf. 4 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag tackar Gudrun Schyman för välkomstorden. Jag kan försäkra att det inte är särskilt svårt att vara mer mångordig än min företrädare. I detta avseende kan jag lova att Gudrun Schymans förhoppningar kommer att bli uppfyllda.

Jag tror inte heller att det är någon större risk för att Gudrun Schyman och jag skall råka i ett brutalt slagsmål. Jag kan försäkra att jag är en mycket fredlig person. När det gäller kroppskrafter och slagsmålsförmåga, tror jag att Gudrun Schyman är betydligt bättre än jag – så som utvecklingen har varit har jag förstått att det är en viktig egenskap inom vänsterpartiet att ha just denna kapacitet.

Den regering som har tillträtt kommer inte att ägna sig åt någon upprustning. Det handlar om att efter 20 år av nedrustning – eller i vissa fall stagnation – se till att strukturen på det svenska försvaret förändras.

De senaste 20 årens utveckling har lett till att antalet enheter på vissa områden inom försvaret – och det gäller många områden – halverats. Jag upprepar: halverats. Under dessa 20 år har länderna runt omkring oss rustat upp, och inte minst stormakter i vår närhet. När det i regeringsdeklarationen talas om ett visst resurstillskott – även om detta skulle bli så stort som jag personligen önskar – kan jag försäkra Gudrun Schyman om att det svenska försvaret faktiskt absolut och relativt, kommer att minska i en lång rad avseenden. Därvidlag är fru Schyman inne på rätt spår.

Jag vill dock redan nu säga till kammaren att jag innerligt hoppas att de som vill behålla alla fredsförband – om de driver den tanken i kammaren när det blir dags att fatta ett försvarsbeslut – är beredda att tillskjuta de miljarder till försvaret som är nödvändiga. Annars kommer ett stort antal fredsförband, inte minst i glesbygden, relativt snart att läggas ned, eftersom pengarna inte räcker till, vilket jag djupt beklagar. Jag vill behålla samtliga freds-

förband, men det förutsätter att man anslår pengar. Jag hoppas på kammarens förståelse och aktiva medverkan i denna fråga.

Gudrun Schyman sade att det har skett en nedrustning. Ja, det är korrekt, men det gäller inte i norr, som är det område som vi i första hand berörs av.

Jag vill också erinra om att ett försvar byggs upp under en väldigt lång tidsperiod. I den svenska krigsorganisationen finns det materiel som är 50 år gammal. Den materiel som kammaren skall ta ställning till under de närmaste åren kommer att brukas långt in på 2000-talet. Kammaren har alltså ett ansvar för besluten också inför kommande generationer. Försvarsplaneringen måste ta sikte på åtminstone ett tioårsperspektiv.

Under de senaste två och ett halvt åren har jag haft förmånen att i en annan egenskap ofta vistas i centrala Östeuropa. Jag delar Gudrun Schymans uppfattning att där har skett mycket som är glädjande, vilket flitigt har rapporterats i svenska och internationella medier. Det finns emellertid annat som man ser och känner när man besöker dessa länder, men som inte rapporteras lika flitigt, nämligen alla sociala, religiösa, etniska konflikter och alla olösta gränskonflikter. Allt detta har inte kommit upp till ytan under de 45 år av totalitärt styre som har passerat. Det sker nu en rasande snabb utveckling. En del talar om en balkanisering av Europa. Detta är måhända ett starkt uttryck, men i Jugoslavien sker saker som måste liknas vid ett regelrätt militärt krig, och vi har ingen möjlighet att i dag bedöma vad som kommer att ske i framtiden.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag tycker att vi skall vara ödmjuka. För två och ett halvt år sedan stod Berlinmuren. Då regerade t.ex. Husak, Honecker och Ceausescu. Sedan skedde det mycket snabba förändringar. Vi hade alla, och jag inkluderar naturligtvis mig själv, fel när vi för några år sedan förutspådde utvecklingen i Central- och Östeuropa. Vi kan, fru talman, ha precis lika mycket fel när vi förutspår utvecklingen för 1990-talet. Då kan vi hamna i ett helt annat läge. Därför har vi nu ett ansvar för att försvaret och säkerhetspolitiken är långsiktig.

Anf. 5 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kan lugna Anders Björck med att säga att vi i vänsterpartiet inte brukar lösa våra politiska meningsmotsättningar genom att slåss med varandra. Skillnaden mellan vänsterpartiet och de andra politiska partierna är att vänsterpartiet är ett mycket öppet parti som har kongresser och möten inför offentligheten och alltid bjuder in pressen. Detta gör ju att motsättningar och diskussioner rapporteras. Några handgripligheter har det nog inte förekommit, åtminstone inte så länge som jag har varit med i partiet. Hur det var förr kan jag ju inte uttala mig om.

Det är väl riktigt som Anders Björck sade att det har varit 20 års nedrustning, förutsatt att man bara räknar i kronor och ören. Går vi 20 år tillbaka i tiden och även ser på riksdagens protokoll, tror jag att man finner att det var fråga om en absolut enig bedömning. Det är under de absolut senaste åren som bedömningarna av hur mycket pengar som skall gå till försvaret har blivit delade. Detta är ett ganska nytt fenomen. Det har varit en stor politisk enighet i synen på det svenska militära försvaret och på vad det skall kosta. Det har varit eniga bedömningar med utgångspunkt i en viss syn på utrikes-

politiken, inrikes försvarspolitik, antalet arbeten, regionalpolitik m.m. som ingår i bedömningarna. Det är alltså först under de senaste åren som det har uppstått olika åsikter om antalet miljarder kronor. Det handlar inte alls om de där 20 åren.

Det låter hotfullt när det sägs att kammarens ledamöter skall tänka på att det inte blir några fredsförband, om man inte tillskjuter pengar. Då får man tänka sig att försvarsministern ser till att det, där man kan tänka sig att det blir nedläggningar, mobiliseras ute i buskarna, så att hela den kommunalindustriella komplexapparaten kommer på fötter. Man får gå man ur huse med banderoller där det står: Lägg inte ned vårt förband!

Det här är ett mycket primitivt sätt att hantera försvarspolitiska frågor på, inte minst med tanke på vad det kostar. Jag tycker att man skall se på försvarsbudgeten också med hänsyn till det finansiella läget, och det är något som jag även har tagit upp i min interpellation. Försvaret är en del av den offentliga sektorn som finansieras med våra skattepengar. Det finns människor som har andra uppfattningar om vad som är viktigt att prioritera när det gäller offentliga utgifter. Många tycker att det är viktigt att vi har en fungerande vård och omsorg. Visserligen är man beredd att diskutera effektivitetskrav men också de andra sakerna. Om man ser på det svenska militära försvaret, måste man säga att det väl finns all anledning att diskutera just effektivitetskrav.

Visst skall det vara en långsiktig bedömning, men tänk, Anders Björck, om vi bygger fast oss i ett tioårsperspektiv och det visar sig att ni har fel. Tänk om vi skulle ha samma ödmjukhet när vi ser på det svenska militära försvarets utveckling och tänka oss att utvecklingen i det övriga Europa kommer att gå ännu fortare. Kanske kommer utvecklingen att ännu mer genomsyras av icke-våldsinslag, vilket ju utvecklingen verkligen har gjort under den senaste tiden. I så fall står vi där med vårt stora militära försvar och vår stora militärapparat. Mycket pengar har det kostat, och kapitalförstöring är det.

Anf. 6 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Om Gudrun Schyman förutspår en fredlig utveckling inom vänsterpartiet, liksom i Europa, är det naturligtvis utomordentligt glädjande för oss alla, särskilt för fru Schyman.

Nu har jag faktiskt under den korta tid som jag har haft förmånen att verka som försvarsminister försökt att få till stånd en öppen och ärlig debatt om det svenska försvaret och den svenska säkerhetspolitiken. Jag har bl.a. tvingats säga vissa mycket obehagliga saker, nämligen att det med de ekonomiska ramar som vi har kommer att bli nödvändigt med nedläggningar av fredsförband. För att vi skall slippa den dubbelmoral som finns, nämligen detta att vissa i den grupp som Gudrun Schyman refererade till, det s.k. kommunalindustriella eller kommunalmilitära komplexet, tror att man kan klara att bibehålla fredsförband utan ökade resurstillskott till försvaret, vill jag understryka att vederbörande måste ha klart för sig att detta icke är möjligt. Redan finns det långa listor över kommunalråd som vill uppvakta försvarsdepartementet, men alla måste vara medvetna om, att skall fredsför-

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

banden bibehållas, krävs det medverkan för att påverka er som sitter i denna kammare att anslå mera pengar till försvaret. Annars går det inte ihop.

Sedan delar jag naturligtvis Gudrun Schymans uppfattning att också försvaret skall omfattas av de ökade krav på effektivitet som vi måste ställa i en statsfinansiellt och samhällsekonomiskt mycket bekymmersam situation. Jag har redan på en rad områden aviserat förändringar, som kommer att innebära besparingar. Det gäller militära ledningssystem, värnplikten och materielsidan. Men just i dag på morgonen har Swedish Ordnance i Karlskoga varslat 798 personer. Såvitt jag förstår, fru talman, kommer vi att få uppleva denna typ av varsel inom svensk försvarsindustri under hela vintern och hela våren. Vi har bara sett början. Detta beror på otillräckliga beställningar från det svenska försvaret och begränsningar i möjligheterna att exportera legalt. Jag hoppas, fru talman, att de som nu kräver att svensk försvarsindustri skall vara kvar på grund av att vi inte har råd med den arbetslöshet som annars följer är medvetna om detta. Det har, fru talman, funnits en tendens att sparka alla bollarna mot försvarsministern och försvarsdepartementet. Jag kan, fru talman, försäkra, att även om jag är en dålig fotbollsspelare, skall jag spela bollarna tillbaka till dem som ytterst bestämmer, nämligen kammarens ärade ledamöter.

Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag hade hoppats att försvarsministern och jag skulle bli överens om att det är de säkerhetspolitiska motiven som skall styra utvecklingen av det svenska militära försvaret. Nu förstår jag att det inte alls är sådana tankar som rör sig i försvarsministerns huvud. Snarare är det så, att om tillräckligt många ledamöter i denna kammare kan mobilisera tillräckligt mycket pengar för att ge ut till militära anläggningar i vilken buske dessa än ligger, kommer man att försöka pressa fram pengarna för att slippa en debatt om nedläggning. Detta innebär att försvarsministern anser att det är helt rimligt att sysselsättningspolitiska, regionalpolitiska och industripolitiska skäl skall vara grunden för utformningen av det svenska militära försvaret. Då vill jag bara säga att vi här är djupt oense. Jag tycker att det är omoraliskt att handskas med skattepengar på det sättet. Jag menar att det måste vara de säkerhetspolitiska bedömningarna som avgör vilket militärt försvar Sverige skall ha. Dessa säkerhetspolitiska bedömningar borde i dag få försvarsministern att inse att vi behöver kraftigt omstrukturera och banta det svenska militära försvaret, göra en successiv avtrappning.

Vi behöver också se till att den svenska vapenindustrin ställs om. Det behöver göras en långsiktig planering för att vi skall slippa hamna i just den situation som försvarsministern beskriver: nya varsel, mer statliga pengar så att arbetena kan finnas kvar, trots att vi, gudskelov, går en krympande marknad till mötes både nationellt och internationellt. Det kloka i den situationen är naturligtvis att ha ett långt perspektiv och se till att vapenindustrin på ett förnuftigt sätt ställs om till civil produktion, så att de arbetandes erfarenhet och kompetens kan tas till vara. Det enda rimliga måste ju vara att gå över till civil produktion och producera sådant som vi faktiskt behöver. I stället för att använda de pengar som i dag förslösas på en ineffektiv och obehövlig stor militärapparat skall dessa pengar naturligtvis användas till samhällsnyt-

tan, till behov som är klart identifierbara. Den här processen måste försvarsministern vara en drivande kraft i. Det skulle han vara om han lyssnade på vad den allmänna opinionen i Sverige vill. Enligt SCBs undersökningar, som jag har nere i bänken om försvarsministern vill se dem, är det mycket få människor som vill ha en ökning av försvarsutgifterna. En övervägande procentandel av dessa människor säger att de vill ha nuvarande eller minskade försvarsutgifter. Detta borde också tas med i beräkningarna när denna fråga diskuteras.

Om man fortsätter på den linje som nu aviseras från regeringen kommer man att få just denna typ av varsel, brådstörtade räddningsaktioner, osv., och stora kommunala påtryckningar för att detta kommunalregionala och industripolitiska projekt skall få ta makten över den svenska försvarsdebatten. Jag menar att det vore djupt olyckligt. En ansvarsfull och långsiktig säkerhetspolitik innebär att vi använder Sverige som en spjutspets för att visa att det finns ett alternativt förhållningssätt som bygger på civil produktion.

Anf. 8 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m).

Fru talman! Får jag bara mycket kortfattat säga att jag i mitt interpellationssvar självfallet utgick från den säkerhetspolitiska situationen för Sverige, inte minst utifrån det långsiktiga perspektivet. Vad jag sedan har försökt göra är att redovisa de konsekvenser som vi gemensamt, riksdag och regering, ställs inför när det blir fråga om nedskärningar och krav på sådana. Då blir det bekymmersamt för de kommuner som får ett fredsförband nedlagt och för de kommuner som har försvarsindustri och som då kommer att få en ökad arbetslöshet. Det här är en ekvation som vi gemensamt måste lösa, det vill jag gärna säga.

Fru talman! Allra sist vill jag säga att styrelsen för psykologiskt försvar i går lade fram en undersökning som visar att det i Sverige fortfarande är flera som vill öka det svenska försvaret, och som är beredda till ökade försvarsutgifter, än som vill minska det.

Talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:8 om Palestinafrågan

Anf. 9 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Hans Göran Franck har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder regeringen vill medverka till för upphörande av ockupationen av Västbanken och Gaza samt för ett stopp av kränkningarna av de mänskliga rättigheterna; om regeringen stöder en internationell Mellanösternkonferens där man från israelisk och palestinsk sida är representerad med delegationer, vilkas sammansättningar de själva bestämmer; vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att medverka till att de israeliska bosättningsarna stoppas i Östra Jerusalem, Västbanken och Gaza; om regeringen avser

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

föreslå förstärkningar av de humanitära insatserna för den palestinska befolkningen på sjukvårds- och MR-områdena; samt om regeringen är beredd att vidta särskilda åtgärder för att medverka till att alla universitet och skolor varaktigt öppnas i de ockuperade områdena.

Fru talman! Mellanöstern står i dag inför vad som kan bli ett historiskt genombrott för fredssträvandena. Regeringen hälsar med stor tillfredsställelse nyheten att Förenta Staterna och Sovjetunionen bjudit in parterna i Mellanösternkonflikten till en regional fredskonferens, som skall inledas i Madrid om några dagar. Konferensen kan, om den lyckas, bli inledningen till en process som leder till en lösning av både den israelisk-arabiska och den israelisk-palestinska konflikten.

Många försök har genom åren gjorts att finna en lösning på dessa oerhört komplicerade frågor. Motsättningarna är och har varit djupa, och många starka intressen står mot varandra.

Hindren på vägen mot fred har förefallit oöverstigliga. Våld, terror och oförsonlighet har skapat psykologiska och politiska barriärer. Hot och osäkerhet har präglat situationen. Olika parter vägran att erkänna varandra eller ens tala med varandra har länge stått i vägen för framsteg.

De ansträngningar som gjorts av framför allt Förenta Staterna för att få till stånd den regionala fredskonferensen om Mellanöstern har den svenska regeringens starka stöd, inkl. strävandena att finna för alla parter godtagbara former för konferensen och representationen därvid. Som det nu ser ut kommer alla berörda länder att vara representerade och palestinierna delta i en gemensam jordansk-palestinsk delegation. Det är angeläget att världssamfundet genom närvaron av en FN-representant ges möjlighet att följa konferensen.

Ett helt nytt Mellanöstern kan börja ta sin form, ett Mellanöstern präglat av fred, samarbete och utveckling. Härigenom kan förutsättningar skapas för regionen att äntligen ta sig an de många allvarliga problem som kräver sin lösning: flyktingfrågor, miljöproblem, ekonomisk utveckling, för att nämna några exempel.

Israels ockupation av palestinska och andra arabiska områden kan därmed bringas till sitt slut genom en fredsuppgörelse, som baseras på säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 med den därav följande principen om land för fred. Israeler och palestinier måste erkänna varandras rätt till fredlig samlevnad. Israel måste ha rätt att existera inom säkra och internationellt erkända gränser. Palestiniernas rätt till självbestämmande, inkl. rätten att bilda en egen stat, måste accepteras av Israel.

Åtskilliga hinder kommer dock att finnas på vägen. Ett sådant är bosättningspolitiken. Ett annat är risken för nya våldsdåd och terroristattacker.

Upprättandet av nya bosättningar på de ockuperade områdena, inkl. östra Jerusalem, strider mot internationell rätt och är oförenligt med en vilja att uppnå framsteg i fredsprocessen. Som jag framhöll i mitt FN-tal är det därför av den största vikt att alla parter visar maximal återhållsamhet och kompromissvilja.

Den svenska regeringen ser med oro på situationen på de ockuperade områdena, som negativt påverkar det palestinska folkets levnadsförhållanden

samt på ett bestående sätt undergräver det palestinska samhällets framtid och den ekonomiska och sociala utvecklingen på de ockuperade områdena.

Att verka för respekt för grundläggande mänskliga rättigheter är en del av arbetet för internationell fred och säkerhet. Brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer på många håll i världen, och den svenska regeringen ser försvaret av dessa rättigheter som en mycket angelägen uppgift.

Mellanöstern är en del av världen där mänskliga rättigheter kränks. Den demokratiseringsvåg som sveper fram över stora delar av världen har inte satt några tydliga spår i Mellanöstern. På många håll i världen har stora förhoppningar knutits till Israel som en demokratisk stat i en fientlig och odemokratisk omgivning. Israel har setts som ett demokratiskt föredöme.

Det är därför med besvikelse omvärlden noterar de återkommande rapporterna om allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i de av Israel ockuperade områdena. Israel måste respektera de mänskliga rättigheterna och acceptera att fjärde Genèvekonventionens bestämmelser om en ockupationsmakts förpliktelser också gäller på de av Israel ockuperade områdena. Sverige uppmanar än en gång Israel att agera i enlighet med sina skyldigheter under internationell rätt och att samarbeta med FN.

Det svenska humanitära biståndet till den palestinska befolkningen på Västbanken och i Gaza har de senaste åren vuxit och är betydande. Utöver Sveriges reguljära bidrag till FNs hjälporganisation för Palestinaflyktingar (UNRWA) lämnas humanitärt bistånd även genom svenska enskilda organisationer.

Som Hans Göran Franck påpekar i sin interpellation är situationen inom hälsosektorn allvarlig. Under försommaren kanaliserades därför ytterligare 10 milj.kr. i katastrofbistånd till drabbade palestinska hälsoinstitutioner. Ett arbete pågår även för att bredda det svenska stödet till området mänskliga rättigheter.

De israeliska ockupationsmyndigheternas stängning av universitet och högskolor på de ockuperade områdena är också oroande. Sverige har liksom andra europeiska stater sökt verka för att universitet och högskolor på Västbanken och i Gaza skall hållas öppna. Regeringen avser att fortsätta dessa strävanden.

Anf. 10 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för ett utförligt och klargörande svar, som jag uppfattade som i väsentliga hänseenden positivt på de frågor som jag har ställt.

Freden har nu en chans även om situationen är mycket komplicerad, som utrikesministern sade. Det är viktigt att det råder en bred svensk enighet om grundläggande politiska och folkrättsliga frågor. Det skapar goda förutsättningar för att Sverige skall kunna göra en aktiv insats för en varaktig och rättvis fredlig lösning i Mellanöstern.

I somras besökte jag Israel och de ockuperade territorierna. Det var mitt andra besök för att studera förhållandena i regionen, och det gav goda möjligheter till jämförelser beträffande den utveckling som har förekommit under senare år.

Utrikesministern säger att berörda länder, som det nu ser ut, kommer att

vara representerade och att palestinerna kommer att delta i en gemensam jordansk-palestinsk delegation. Enligt min uppfattning kommer inte någon varaktig lösning att vara möjlig utan PLOs medverkan i och stöd till denna delegation. Det råder inget tvivel om att PLO har ett brett stöd i de ockuperade områdena, trots att organisationen har blivit utsatt för stark kritik – inte bara från den israeliska sidan utan också på det internationella planet.

Det kan inte vara palestiniernas sak att bestämma hur den israeliska delegationen skall vara sammansatt, lika litet som Israel kan bestämma vilka palestinier som skall ha rätt att ingå i den jordansk-palestinska delegationen. Det är därför oroande att Israels regering gör uttalanden om att man skall lämna konferensen om PLO-sympatisörer eller PLO-företrädare ingår i den jordansk-palestinska delegationen.

Det är angeläget att den israeliska regeringen ändrar sin hållning och att vi från svensk sida även ger uttryck för detta krav. Jag undrar därför om utrikesministern delar denna uppfattning.

De israeliska bosättningarna på Västbanken och i Gaza liksom i östra Jerusalem har ökat mycket kraftigt under den senaste tiden. De mycket avancerade planer som finns i det av Ariel Sharon ledda bostadsdepartementet kan omöjliggöra en fredlig lösning. De israeliska bosättningarna lägger beslag på större delen av markområdena på Västbanken och i Gaza. Det råder inget tvivel om att alla dessa bosättningar under ockupationen är folkrättsstridiga. Det gäller inte bara, som utrikesministern anger, de nya bosättningarna. Delar utrikesministern denna uppfattning?

Lokalt kan palestinerna i de ockuperade områdena själva överta ansvaret för den civila administrationen, och det har också skett i viss utsträckning. Dessa åtgärder bör kunna vidtas utan avvaktan på en definitiv lösning som kan åstadkommas genom Madridkonferensen. De israeliska bosättningarna måste stoppas nu, och en avvecklingsplan av redan genomförda *illegala* bosättningar bör vara en viktig punkt på agendan.

De humanitära insatserna för den palestinska befolkningen, inte minst från svensk sida, har förbättrats men behöver ytterligare förstärkas. Det kunde jag konstatera vid mitt besök. Det gäller framför allt sjukvård och handikappvård.

Katastrofsituationen är alarmerande. Den kommer att bestå även under nästa år. De institutioner som Sverige har lämnat tidsbegränsade bidrag till riskerar att bli nedlagda helt eller delvis. Det är mycket angeläget att ytterligare och utökat katastrofbistånd lämnas under kommande budgetår.

Bevakningen och stödinsatserna på MR-området, som har varit eftersatta, behöver breddas och utökas. Jag kunde vid mitt besök konstatera att det finns goda förutsättningar till samarbete med ett flertal MR-organisationer, som gör ett efter omständigheterna gott arbete. Jag är särskilt glad över att UNWRA har breddat sin verksamhet till att även omfatta frågor om mänskliga rättigheter. Man kan med ett utvecklat stöd göra mycket förtjänstfulla insatser. Det måste göras alldeles särskilda påtryckningar nu för att alla universitet, högskolor och andra undervisningsanstalter öppnas, utan undantag och utan vidare dröjsmål.

Fru talman! Låt mig börja med att instämma i vad utrikesministern sade när hon uttryckte förhoppningar om att den regionala fredskonferensen med parterna i Mellanösternkonflikten skall kunna leda till en lösning på den långvariga konflikten mellan inblandade parter – såväl israeler och arabers som israeler och palestinier.

Allra bäst hade det enligt min mening varit om även kurdernas problem och framtid hade kunnat behandlas vid samma konferens. Men jag inser självfallet svårigheterna med ytterligare en konflikt att lösa inom konferensens ram och är därför glad för detta första steg i det arbete mot en möjlig fred och avspänning i Mellanöstern som nu tycks kunna påbörjas.

Jag delar också utrikesministerns uppfattning om att motsättningarna mellan parterna är väldigt djupa. Misstron är mycket stor. Hatet är på sina håll oerhört djupt, beroende på olika händelser.

Israelerna hävdar, med rätta, sin självklara rätt att få leva inom säkra och internationellt erkända gränser, vilket de hitintills inte har kunnat göra. Ständiga hot och terrorattacker har israelerna utsatts för. Senast var det, som vi minns, Scudmissilattackerna från Iraks sida. Detta får emellertid aldrig tas som intäkt för Israels rätt att i sin tur utsätta palestinerna för hot, förtryck och tortyr. Jag delar verkligen utrikesministerns och omvärldens uppfattning när det gäller besvikelsen över de otaliga övergrepp mot palestinerna som israelerna har gjort sig skyldiga till under en lång tid.

Hans Göran Franck gav i sin interpellation exempel på sådana övergrepp. Jag skall här ge ytterligare några exempel. Det gäller sådant som jag kunde ta del av när jag i somras besökte Jerusalem och Västbanken för att studera det civila motståndet. Vi har från svensk sida med rätta fördömt den israeliska provocerande bosättningspolitiken på palestinskt område. Ett problem som inte har kommit fram så mycket i det sammanhanget är bristen på ekonomisk ersättning för ockuperad mark. Palestinierna har i stället blivit hänvisade till att driva sina ersättningskrav i domstolar, vilket är dyrt och svårt. Rättshjälp saknas. Det hela blir långvarigt. Processen drar ut på tiden. Det har visat sig vara mycket svårt, ja, nästintill omöjligt att få ut rättmätig ersättning – om man ens får någon ersättning – för ockuperad, förlorad, mark.

Välkänt är också att israelerna har sprängt sönder palestinernas hus utan att de här människorna får någon ersättning. Man kan undra vilka hemiska brott dessa familjer har begått, som alltså har fått sina hem förstörda. Det vanligaste svaret är faktiskt att någon inom familjen, ofta en ung pojke, har kastat sten efter en israelisk bil eller en israel. Detta är självfallet ett felaktigt handlande, men det utgör absolut ingen ursäkt för att den här pojken eller familjens hem för den skull skall sprängas sönder.

Fru talman! I interpellationen tas också problemen med de stängda skolorna upp. Enligt uppgifter som jag fick vid mitt besök kunde de palestinska barnen på det ockuperade området få undervisning enbart under cirka halva läsåret. Resten av tiden var det antingen utgångsförbud där barnen eller läraren bodde eller också fungerade inte transporterna till och från skolan. Det kunde helt enkelt t.o.m. vara så, att barnen eller läraren möttes vid skolan av någon från den israeliska ockupationsmakten med orden: Du var inte här i går. Därför kan du gå hem i dag också.

Självfallet är stängningen av flera universitet och högskolor, som Hans Göran Franck nämnde, en mycket allvarlig sak med tanke på palestiniernas framtid. Men jag undrar om inte bristen på undervisning för dessa yngre skolbarn liksom deras svårigheter när det gäller att få möjlighet att lära sig läsa och skriva i längden är ännu allvarligare.

Allra värst är ändå israelernas brott mot de mänskliga rättigheterna. Jag tänker då på den direkta misshandel och den tortyr som palestinierna utsätts för och, naturligtvis, på alla dem som dödas. Vid mitt besök i Jerusalem diskuterades livligt just massakern vid tempelplatsen, som skedde i oktober 1990. Palestinier hade skjutits till döds eller skadats av ockupationsmakten för att de, som det sades just då, hade kastat sten. Själv fick jag tillfälle att besöka en fader i dennes hem. Han hade mist sin son vid attentatet och förklarade sorgset: De sade att man skulle försöka gottgöra oss för förlusten – hur nu det skall gå till. Det enda som har hänt är faktiskt att jag mist mitt jobb. Det är ingen som vågar ha mig anställd, eftersom jag har en son som har blivit utsatt för israeliska hämndaktioner.

Det var vad som hade hänt.

Några dagar efter min hemkomst kunde jag läsa i tidningarna att det nu utretts att det inte varit palestinier som börjat med stenkastning. Det hade varit nervösa israeler som börjat skjuta rakt in bland tempelplatsbesökarna. Jag undrar än i dag om fadern över huvud taget har fått någon hjälp ännu.

Det är stora förväntningar som vi har på denna regionala Mellanösternkonferens. Den kommer troligtvis att dra ut på tiden och möta många svårigheter. Det kommer att ta lång tid innan vår förhoppning om att palestinierna skall kunna bilda en egen stat kommer att infrias. Fram till dess måste vi från svensk sida med kraft reagera mot israelernas olika övergrepp mot palestinierna. Min följdfråga till utrikesministern blir:

Kommer ministern att snarast ta upp olika MR-brott – bl.a. de som jag har nämnt, mot den palestinska befolkningen – med israeliska representanter för att försöka förbättra situationen just nu för befolkningen på de ockuperade områdena?

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag skulle först bara vilja få tillfälle att för kammaren redovisa något av det svenska biståndet till det här området. Sverige är den tredje största bilaterala bidragsgivaren till FNs hjälporganisation för Palestinaflyktingar. Det svenska stödet till organisationen uppgår i år till 140 milj.kr. Dessutom lämnar Sverige via SIDA bidrag till svenska och palestinska enskilda organisationer som är verksamma på de ockuperade områdena. Det är vid det här laget ganska många organisationer. Jag har med mig en lista, men jag tror inte att jag hinner nämna alla organisationerna. Listan finns tillgänglig hos mig här i bänken.

Jag delar Hans Göran Francks uppfattning att det är mycket viktigt att bredda stödet till de organisationer som direkt verkar med de mänskliga rättigheterna, med rättshjälpsinstanser. Där finns nu ett stöd genom den svenska avdelningen av den internationella juristkommissionen samt till en palestinsk MR-organisation. Regeringen är alltså beredd att lämna ytterli-

gare stöd för aktiviteter som befrämjar respekten för mänskliga rättigheter. Vi tror att detta är en mycket angelägen uppgift.

Jag lyssnade naturligtvis med stort intresse till både Hans Göran Francks och Ingbritt Irhammars inlägg. De är båda kunniga på dessa områden. Jag tror att jag i mitt svar har redovisat regeringens principiella inställning till många av de frågor som är viktiga i det här området. Jag skulle vilja upprepa det som jag tror är det allra bästa som vi från svensk sida kan göra just i detta viktiga skede, inför att fredskonferensen skall komma i gång. Det är denna vädjan, att alla parter nu måste visa största möjliga återhållsamhet och kompromissvilja för att fredskonferensen skall komma i gång.

Sedan vill jag gärna säga till Ingbritt Irhammar att i den, som jag ibland har uttryckt det när jag fått frågan i massmedia, något mer balanserade Mellanösternpolitik som den nya regeringen strävar efter ingår också att vi kanske får ökade möjligheter till dialog även med de israeliska myndigheterna. Då blir MR-frågorna ett självklart tema.

Anf. 13 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! De svenska humanitära insatserna i de ockuperade områdena är mycket värdefulla och uppskattade. Det är precis som utrikesministern säger. Bidragen på 140 miljoner plus vissa andra saker ligger på hög nivå.

Jag skulle ändå vilja be utrikesministern att uppmärksamma en skrivelse som den tidigare svenske generalkonsuln har gjort. Han har nu förflyttats, men han utformade en skrivelse som jag hoppas finns både hos utrikesdepartementet och hos SIDA. Han bekräftade där att det finns fog för den oro jag har för genomförandet fullt ut av projekten. När det har gjorts så stora insatser som de vi har stått för, är det mycket angeläget att vi verkligen ser till att de här, som jag nu tror, åtta olika projekten kan fullföljas. Vi skall inte vara för återhållsamma med bidragen, så att de insatser som eljest skulle ha gjorts nu blir sämre.

Jag är glad att höra utrikesministern säga att vi också skall utvidga vårt stöd på området mänskliga rättigheter. Det har tyvärr varit delvis eftersatt, beroende på att vi inte har haft en tillräcklig representation på konsulatet. Nu har vi fått ett fint generalkonsulat med ny personal. Jag utgår från att vi här får en alldeles speciell bevakning utförd av personer som kan agera på området mänskliga rättigheter och göra det tillsammans just med de organisationer som jag har nämnt i min interpellation och som även utrikesministern var inne på.

Jag har förståelse för att utrikesministern vill iaktta en viss återhållsamhet. Det är många som vill göra det nu, för att man inte skall sätta käppar i hjulet eller äventyra någonting i samband med denna så viktiga Madridkonferens. Ändå tycker jag att det var olyckligt – vi hade den saken uppe till diskussion i utrikesutskottet i dag – att utrikesministerns svar kan tolkas så att gamla bosättningar under ockupationstiden inte är i strid med folkrätten, utan bara de nya. Faktum är att alla bosättningar under ockupationstiden är otillåtna.

Anf. 14 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Självklart är det allra viktigast just nu att fredskonferensen kommer till stånd. Men det glädde mig ändå att höra att Margaretha af Ugge-

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

las tryckte på vikten av att ta upp frågor om mänskliga rättigheter direkt med israeliska kontakter. Det är just vad också en israelisk kvinna framförde till mig att vi borde göra från svensk sida. Det är en känd israelisk kvinna, fru Yael Dayan, dotter till Moshe Dayan. Hon är aktiv inom arbetarrörelsen. Hon efterlyste en mer aktiv svensk roll i att lyfta fram brott mot mänskliga rättigheter. Hon sade att det fanns mycket starka önskemål från israelernas sida att ställa många av de brott som hade begåtts till rätta. Jag skall därför, för att underlätta ställningstagandet till vilka frågor som borde kunna tas upp, ge ytterligare exempel på sådant som jag fick höra talas om som är upprörande.

Vi har talat om bosättningarna och svårigheten att få ersättning för marken. En annan aspekt är att bosättningarna har lett till att det är mycket svårt att få vattenförsörjning till alla hus. Vilka är det som får vatten först? Jo det är naturligtvis de israeliska bosättningarna. Det var inte nog med att de fick vatten först och att det sedan nästan tog slut – exempel på det var att man i Jeriko fick vatten två timmar om dagen, vilket naturligtvis inte räckte till odling av frukt och grönsaker m.m. utan bara till dricksvattenbehovet och annat – det var också så att israelerna inte behövde betala lika mycket för vattnet. Borgmästaren i Betlehem kämpade förtvivlat för sina palestinska invånare. Han sade att de fick betala tio gånger så mycket för vattnet som israelerna behövde göra. Så det fanns ingen rättvisa på det området heller.

Än allvarigare var självklart alla de fall där människor fängslades och fick avvakta rättegångar utan att från början få kontakt med försvarsadvokater. Advokaterna klagade naturligtvis på att de, om den fängslade och anhållne nekade till gärningen, fick be honom att erkänna den, även om den inte hade skett. Annars skulle förhandlingarna dra ut så mycket på tiden och det skulle bara skada den enskilde, oftast mycket unga "gärningsmän". En stenkastning kunde t.ex. ge fyra, fem månaders fängelse, och om man nekade kunde det bli ännu fler månader i fängelse. Detta visar på att det finns många exempel som vi kan ta upp i direkta kontakter.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1991/92:9 om svensk vapenexport

Anf. 15 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag dels delar uppfattningen att världens flyktingproblem till stor del är en konsekvens av de rika ländernas vapenexport, dels anser att Sverige genom sin vapenexport bidrar till militariseringen av tredje världen och slutligen, om jag delar uppfattningen, vad jag vill göra för att förhindra den utveckling som pågår.

Jag vill inledningsvis understryka att den svenska politiken avseende export av krigsmateriel utgår från våra egna behov. En inhemsk försvarsindustri utgör en väsentlig tillgång i den svenska säkerhetspolitiken. Vår strävan att stå utanför andra länders konflikter genom militär alliansfrihet i fred, som syftar till neutralitet i krig, ställer även i dagens situation krav på ett starkt försvar.

Världens flyktingproblem är en viktig humanitär fråga, som berör hela världssamfundet. Det är av yttersta vikt att vi engagerar oss för att undanröja de förhållanden som tvingar människor att fly. Jag tänker på arbetet för att främja frihet och demokrati och för att beivra brott mot mänskliga rättigheter. Den extrema fattigdom som många människor i tredje världen lever i, ekologiska katastrofer, interna och externa konflikter, kommer också fortsättningsvis att tvinga många människor att flytta.

Av vapenleveranserna till tredje världen går merparten till ett begränsat antal länder. Något tydligt samband mellan dessa leveranser och världens stora flyktingproblem går emellertid inte att fastställa. För att möta de bakomliggande orsakerna till världens flykting- och migrationsproblem krävs gemensam handling. Vi ser med tillfredsställelse hur Förenta nationerna och det multilaterala samarbetet, efter de historiska omvälvningar som ägt rum, kommit i förgrunden när man söker lösa regionala och globala problem.

Förenta nationerna har också nu med förnyad kraft tagit sig an frågan om en reglering av den internationella vapenhandeln. Det har tidigare visat sig svårt att definiera och vinna gehör för en klar FN-roll på vapenhandelns område. Detta hänger delvis samman med många länders, inte minst i den tredje världen, beroende av vapenimport för sin nationella säkerhet. Det FN-arbete som nu pågår, och där Sverige är aktivt engagerat, syftar till att skapa ett register över leveranser av konventionella vapen och därmed öka öppenheten vid internationella vapenöverföringar. En förutsättning för en verkligt effektiv kontroll av den internationella vapenhandeln är att den nationella lagstiftningen och kontrollen fungerar på ett effektivt sätt.

För svensk del har vi som bekant en restriktiv vapenexportpolitik. Den innebär ett generellt exportförbud men med möjlighet för regeringen att ge dispens. Redovisning av den svenska vapenexporten sker öppet i de årliga redogörelser som sedan ett antal år tillbaka ges till riksdagen. Jag kan nämna, att regeringens redogörelse över den svenska krigsmaterielexporten för år 1990 nyligen i engelsk översättning överlämnats till övriga medlemsstater i FN som ett led i vår strävan efter en ökad öppenhet.

Inom ramen för nedrustningspolitiken verkar Sverige aktivt för begränsning av massförstörelsevapen, som har en särskilt destabiliserande inverkan. För svensk del har sedan den 1 juli i år en ny lag trätt i kraft som avser utförselkontroll av produkter som kommer till användning vid framställningen av sådana vapen. På detta område pågår också ett internationellt samarbete, som Sverige kommer att medverka i.

Fru talman! Gudrun Schyman har också frågat mig om jag delar hennes uppfattning att Sverige genom sin vapenexport bidrar till militariseringen av tredje världen. Jag skulle här först vilja erinra om en viktig grundsats för svensk del, nämligen alla staters suveräna likställdhet, vilken har sin grund i folkens självbestämmanderätt. Länder som saknar egen försvarsindustri har försvarsbehov som behöver vara varken mer eller mindre legitima än våra. Det är i det sammanhanget vanskligt att moralisera över den principiella rätten att köpa krigsmateriel.

Det kan emellertid samtidigt hävdas att många länder i tredje världen har valt att lägga en orimlig vikt vid att bygga upp sin militärmakt, vilket tagit i anspråk viktiga resurser som skulle kunnat användas till utveckling. Den

irakiska attacken på grannlandet Kuwait gjorde världen uppmärksam på de stora rustningar som under en följd av år pågått på vissa håll i tredje världen. Den restriktiva svenska vapenexportpolitiken bygger bl.a. på en önskan att inte bidra till en ökad risk för konflikter. Bl.a. mot denna bakgrund fäster vi stor vikt vid att det FN-register jag nyss nämnde verkligen kommer till stånd.

Enligt SIPRIs statistik exporterades i fjol, i 1985 års penningvärde, till tredje världen vapen för 11,8 miljarder dollar. För tredje året i följd sjönk utvecklingsländernas import av vapen.

Den svenska krigsmaterielexporten uppgick under fjolåret till 3,3 miljarder kronor. Detta motsvarade knappt 1 % av den totala svenska varuexporten samma år. De europeiska ländernas andel som mottagare av svensk krigsmateriel ökade under fjolåret. De sex största enskilda mottagarländerna stod som mottagare av 77 % av den svenska krigsmaterielexporten. Bortsett från Indien återfinns inte något av länderna i tredje världen som huvudmottagare för svensk krigsmateriel. I Indiens fall rörde det sig huvudsakligen om fullföljandet av leveranserna av fälthaubitssystem FH 77B.

Mot bakgrund av de redovisade totalsiffrorna samt värdet av den svenska krigsmaterielexporten till utvecklingsländerna, och mot bakgrund bl.a. av de nämnda ansträngningarna för att begränsa spridningen av massförstörelsevapen och öka öppenheten om den internationella vapenhandeln, kan det inte påstås att Sverige på något nämnvärt sätt bidrar till militariseringen av tredje världen.

Som svar på Gudrun Schymans sista fråga vill jag framhålla att det är regeringens avsikt att, med de medel som står till buds, bilateralt, inom FN och i andra internationella fora, med all kraft verka för att mänskliga rättigheter, fred och frihet och demokrati skall råda överallt i världen. Det är min förhoppning att Sverige genom ett sådant arbete kan bidra till att en stor del av grunderna till flyktingproblemen undanröjs.

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kan inledningsvis konstatera att utrikesministern och jag inte har samma uppfattning om vad dagens situation kräver av ett svenskt militärt försvar, vilket också med all tydlighet framgick av min debatt med försvarsministern tidigare här i dag. Jag känner till diskussionen om att vi i Sverige har egna behov som vi måste tillfredsställa och att vi därför måste exportera, eftersom det annars skulle bli för dyrt. Även om det skulle vara så måste vi naturligtvis ta ansvar för de konsekvenser detta får utanför vårt lands gränser. Vi kan ju inte enbart se till egennytta. Det tycker jag är litet väl cyniskt.

Jag är mycket besviken på den del av utrikesministerns svar på där utrikesministern säger: "Något tydligt samband mellan dessa leveranser och världens stora flyktingproblem går emellertid inte att fastställa". Detta är okunskap, eller bristande vilja att redovisa fakta. FNs flyktingkommissariat har självt uttalat att 90 % av alla de 15 miljoner människor som i dag är på flykt, är på flykt undan krig. Jag kan nämna länder som Eritrea, Etiopien, Sudan, Somalia, Angola, Namibia, Afghanistan, Iran, Irak och många fler.

Peter Nobel, som varit diskrimineringsombudsman, har skrivit ett remiss-svar på en utredning som den föregående regeringen lät göra om flyktingpo-

litiken. Han var besviken på att man inte klargjorde vilka flyktningbegrepp man hade och att man förbisåg de direkta orsakerna till flyktingströmmarna. Han menade att "den direkta orsaken till att nio av tio fördrivna människor brutit upp --- är väpnade konflikter och det faktum att dessa strider utkämpas med vapen som till mer än nio tiondelar tillverkats i utvecklade, rika industriländer. Det mest slående sambandet vid betraktandet av världens flyktingsituation är det mellan vapenexport och flyktingar."

Amnesty International gav ett remissvar på samma utredning där man skrev: "Amnesty International vill uppmana den svenska regeringen att närmare undersöka det eventuella sambandet mellan å ena sidan vapenexport och å andra sidan systematiska och utbredda kränkningar av de mänskliga rättigheterna, som i sin tur är ett skäl till att människor tvingas på flykt."

Den svenska exporten av vapen och ammunition, huvudsakligen för militärt bruk, har nära nog femdubblats under åren 1983-1989. De länder som Sverige exporterade mest vapen till åren 1987-1989 var av AI kända för övergrepp mot de grundläggande mänskliga rättigheterna."

Detta är fakta i målet, och det är beklagligt om utrikesdepartementet inte har tagit del av detta. Det är okunnigt och direkt felaktigt att säga att det inte finns något tydligt samband mellan den internationella vapenexporten och flyktingproblemen.

Så över till dessa länders legala försvarsbehov och att vi därför inte skall moralisera över att de vill köpa vapen. Om det var så, utrikesministern, att de köpte vapen för sitt eget bruk, skulle man kanske kunna stå ut med det. Men det är ju ofta militärdiktaturer som köper dessa vapen för att man har behov av att försvara sin egen makt, för att man är invecklad i ett inbördeskrig eller för att man har stormaktsambitioner. Det handlar ju inte om ett passivt försvar eller ett defensivt försvar av det egna landets gränser. Det handlar om väpnade konflikter, det handlar om makt och det handlar om att lägga andra länder under sig. Indonesien är väl ett bra exempel på det. Den svenska exporten dit var mycket stor under åren 1976-1990. Många av dessa vapen använder man nu till att förtrycka Östtimor. Detta kan ju inte kallas för legitima försvarsbehov. Det handlar dessutom om pengar, Margaretha af Ugglas. Detta är en internationell storindustri. Den internationella vapenhandeln och narkotikahandeln är de två mest lukrativa handelsgrenarna och omsätter mest pengar i den internationella handeln.

Sedan säger utrikesministern att den svenska krigsmaterielexporten har minskat och att man inte kan påstå att Sverige på något nämnvärt sätt bidrar till militarisering av tredje världen. Det tycker jag är mycket anmärkningsvärt. Då har vi tydligen mycket olika syn på ordet nämnvärt. Sifferexercisen i svaret stämmer nu i år, men inte i ett längre perspektiv. Under 1970-talet och framåt gick 50-60 % av den svenska vapenexporten till u-länderna. Det gör den inte i dag av det enkla skälet att man inte har några pengar. Man sitter i skuldkris. Man har inte råd att köpa på samma sätt som tidigare.

Men detta är ju inte ett resultat av en medveten politik från Sveriges sida. Sverige har, liksom andra vapenproducerande länder, fått rätta sig efter ekonomiska fakta. Det är inte på något sätt ett resultat av en uttalad förändring av Sveriges syn på vapenexporten. Det är detta jag efterlyser. Eftersom sambanden mellan flyktingproblemet å ena sidan och vapenexporten å den

andra är så tydliga, efterlyser jag en förändrad syn på den svenska vapenexporten. Jag vill naturligtvis ha ett direkt förbud mot svensk vapenexport. Det skulle kunna följas av att fler länder gjorde samma sak. Det skulle kunna vara ett bra och konstruktivt sätt att möta de stora problemen med flyktingarna.

Anf. 17 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Det är tragiskt att fattiga utvecklingsländer i så stor utsträckning använder sina knappa resurser till vapeninköp. Det är mycket glädjande med den konfliktlösning som nu äger rum och har ägt rum på flera håll i den fattiga världen, ofta som ett direkt resultat av de nya vänskapliga förhållandena mellan USA och Sovjetunionen, demokratiseringen i Sovjetunionen och kommunismens kollaps i öst. Detta har gjort att det kalla kriget kan avvecklas även i Afrika, i Asien och i andra länder. Detta möjliggör nu en förändrad betoning och en neddragning av vapeninköp på många håll i världen. Detta får kanske i sin tur vissa konsekvenser för en del vapenindustrier i oss näraliggande länder. Det är självklart att detta i det stora hela är en mycket glädjande utveckling.

Det är också så, Gudrun Schyman, att det är konflikter och krig som har lett till de stora flyktingströmmarna. Men jag sade i mitt svar att man inte kan se ett tydligt samband mellan vapenleveranser och flyktingskaror. Det är något annat än vad Gudrun Schyman sedan sade till mig från talarstolen här. Man kan gå till SIPRIs statistik och få belägg för detta. Där kan man konstatera vilka länder som är de största, och har varit de största, importörerna av vapensystem. Om man ser på den listan är det kanske bara i ett fall, nämligen Afghanistan, som det finns en direkt koppling mellan flyktingskaror och att man tillhör den listan. Vi talar om litet olika saker. Krig och konflikter är en sak, Gudrun Schyman, vapenleveranser en annan. Bland dessa länder finns t.ex. Indien och Egypten, så vi talar om olika saker.

Min slutsats, Gudrun Schyman, är att vi särskilt måste arbeta för att begrepp som frihet, demokrati och mänskliga rättigheter fortsätter sitt segertåg över världen. Det är genom konfliktlösningar som vi kan få ett stopp på de växande flyktingskarorna och människor kan få återvända hem. Det sker faktiskt på många håll i världen nu att flyktingskaror återvänder hem.

När det sedan gäller den restriktiva svenska vapenexporten som Gudrun Schyman vill ha ett stopp för har vi olika uppfattning. Det är bara så.

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Det är alldeles tydligt att vi har olika uppfattning. Jag vet inte om man kan komma undan det så lätt och säga att det bara är så. Vapenhandeln och leveransen av vapen är väl en följd av ett beslut om export av vapen. Om dessa strömmar av vapen från den rika världen till den fattiga världen är en av huvudorsakerna till dagens flyktingströmmar, måste man väl angripa denna huvudorsak. Då måste vi alla ha ett ansvar att göra det. Då kan vi inte sitta här i Sverige och säga att just de svenska vapnen har nog inte så mycket med detta att göra. Det visar sig ju i det perspektiv som jag drog upp att de har det. Den svenska vapenexporten och våra svenska vapen har i mycket stor utsträckning gått till tredje världens länder. Att de inte gör det just nu

beror på att vi, som alla andra, är en del av den glädjande utveckling som vi är överens om pågår och att man drar ner på de militära utgifterna. Tyvärr är det kanske inte alltid utifrån ett fritt val, utan man har helt enkelt inte pengar.

Vi kan inte undandra oss ansvar för detta. Det är dessutom så, och det vet också Margaretha af Ugglas, att den svenska vapenexportlagstiftningen och de restriktioner som finns kan vid ett hastigt påseende i ord verka mycket bra, men den har ju också i praktiken resulterat i att många vapen har hamnat på ställen där de inte har varit avsedda att hamna. Det har kanske skett illegalt ibland. Det finns åtminstone fortfarande många frågetecken kring hur de kunnat hamna där de hamnat.

Det finns dessutom i dag en tendens och en uttryckt vilja från en del partier att luckra upp dessa restriktioner. Genom samarbetsavtal gör man det omöjligt att använda de svenska restriktionerna. En alltmer integrerad vapenindustri, som också kommer att bli en realitet i Europa, kommer att sätta de här reglerna ur spel.

Delar vi uppfattningen att dessa klara samband mellan världens flyktingproblem och den internationella vapenhandeln finns? Det är min fråga. Om vi delar den uppfattningen kan jag inte förstå hur utrikesministern kan påstå att Sveriges vapenexport inte har någon del i detta. Det är för mig en gåta. Vi kan inte dra oss ur och säga att det vi gör inte alls påverkar detta. Vi är överens om att arbetet för mänskliga rättigheter, fred, frihet och demokrati skall råda överallt. Det vill vi. Jag tror samtidigt att vi är överens om att militariseringen står i direkt motsättning till detta. Alla vet om detta. Alla internationella fora talar om detta. T.o.m. Världsbanken och Valutafonden gjorde för bara några veckor sedan ett uttalande av just denna innebörd. Vilka konsekvenser får det för Sverige?

Anf. 19 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Gudrun Schyman och jag gör ju olika analyser. Jag säger att konflikter leder till krig. Gudrun Schyman säger att vapen leder till krig. Vi bor ju själva i ett område där det finns vapen men som är oerhört fredligt. Konflikter leder till krig, och krig förorsakar flyktingströmmar. Gudrun Schymans analys är annorlunda: vapen leder till krig osv.

Jag konstaterar att kommunismens kollaps i Öst- och Centraleuropa och över hela världen nu ger löften om en fredligare värld, en ny chans för stora flyktingskaror. Dessutom kan den leda till att en hel del av de vapenleveranser som har skett från östblocket till tredje världen nu är på väg att upphöra.

Min slutsats är alltså en annan än Gudrun Schymans, eftersom min analys är annorlunda. Men jag är mycket förhoppningsfull om att vi nu kommer att se en utveckling i världen där vapeninköpen går ned därför att konflikterna löses och där alltså nationer i större utsträckning kan använda sina resurser för fredlig utveckling.

Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Det är beklagansvärt att den svenska utrikesministern inte kan se att Sverige kan ha en aktiv del i detta. Konflikter leder till krig, och sedan blir det flyktingar, säger Margaretha af Ugglas. Javisst, men konflikter

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

får vi nog leva med. Men hur skall vi lösa dem? Det finns icke-militära lösningar på konflikter, men det faktum att det finns ett så stort intresse av att bedriva en internationell vapenhandel förhindrar dessa andra konfliktlösningssmodeller att komma upp till ytan. Det gäller också i Sverige.

Jag har stått i denna kammare och kritiserat utrikesdepartementet för den föregående utrikesministerns ovilja mot att satsa utvecklingspengar på icke-militära konfliktlösningar i Sverige. Icke-militära konfliktlösningar har ju inte en chans mot det stora internationella vapenindustrikomplexet. Vi måste se till att vapnen inte finns, om vi skall kunna komma fram med andra lösningar.

Visst ser vi annorlunda på dessa frågor, och det är mycket beklagligt. Här har Sverige en chans att vara pådrivande, att visa på andra sätt att lösa konflikter, att utveckla icke-våldsmedlet. Vi skulle kunna vara framåtsyftande och en spjutspets i den nödvändiga omställningen av vapenindustri till civil produktion, en hjälp som inte minst de östeuropeiska länderna bönar och ber om. Det gäller t.ex. Tjeckoslovakien, som befinner sig i en region vilken är fullständigt fastlåst i en vapenindustri som man inte har någon användning av.

Näringslivets män – jag tänker på Percy Barnevik – har talat om detta med stort allvar och med stor seriositet. Jag skulle önska att utrikesministern kunde se lika långsiktigt och seriöst på dessa frågor.

Jag skall avsluta med att återigen citera vad Peter Nobel har skrivit om den här frågan:

”Det kommer att falla en tung historisk dom över en världsdel och dess folk, som berikar sig på att genom export av dödliga produkter köpa råvaror billigt från länder vars innevånare man stänger gränsen för, när de flyr den död deras regeringar satt sig i skuld för att köpa. Utvecklingen går bakåt, skuldbördan ökar. Det internationella näringslivet kommer att fortsätta att riskera sina anställda och sina marknader så länge man inte förstår att vapenexportören är en parasit och en lus i pälsen, som måste kamas bort om man skall kunna hoppas på någon förbättring.”

Peter Nobel skriver vidare: ”Om vapenexporten till jordens fattiga länder upphör skulle såväl flykting-, betalnings-, miljö- och utvecklingsproblem reduceras till något som kan hanteras. Till dess blir det bara cynism och hyckleri!”

Jag tycker att det är det som Margaretha af Ugglas ägnar sig åt när hon inte kan se Sveriges ansvar i denna utveckling.

Anf. 21 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! I det senaste inlägget gled Gudrun Schyman över från svensk vapenexport till Sveriges internationella ansvar, och därvidlag tycker jag att vi kommer varandra väldigt mycket närmare i åsikterna. Också jag ser mycket förhoppningsfullt på våra möjligheter att i samverkan med i dag England, Förenta Staterna och EG vara med om att upprätta ett register i FNs regi. Det pågår mycket hoppingivande och framåtsyftande åtgärder för att nu få till stånd en form av internationell vapenkontroll och registrering av den handel som pågår. Här tror jag att vi har mycket att göra.

Jag tror också att vi har mycket att göra på nedrustningsområdet när det

gäller olika former av icke-spridningsavtal, som måste komma också beträffande de avancerade vapensystemen. Här tror jag att Sverige har mycket att göra och ett stort ansvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

7 § Svar på interpellation 1991/92:1 om regionalpolitiken och Norrbotten

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig

dels om jag anser att de planerade utflyttningarna av vissa statliga verks regionkontor från Norrbotten överensstämmer med målsättningen att bedriva en offensiv regionalpolitik,

dels om jag är beredd att vidta åtgärder för att berörda verk omprövar sina planer och tar större hänsyn till regionalpolitiken,

dels om vilka snabba åtgärder jag är beredd att vidta för att kompensera bortfallet av arbetstillfällen inom den statliga tjänstesektorn i Norrbotten.

De statliga affärsverk och andra myndigheter som Sten-Ove Sundström nämner har mycket viktiga uppgifter sett från regionalpolitiska utgångspunkter. De svarar för betydande delar av den infrastruktur som är nödvändig för att näringsliv och boende skall kunna utvecklas i alla delar av landet. De ger också arbete åt ett stort antal människor runt om i landet.

När det gäller verkens serviceuppgifter, dvs. att bygga och underhålla väg- och telenäten, att svara för olika post- och teletjänster osv., är det riksdag och regering som formulerar mål och anger riktlinjer. Jag ser det som en självklarhet att dessa mål skall stämma överens med bl.a. den uttalade meningen i regeringsförklaringen om satsningar på bättre infrastruktur i form av moderna järnvägar och förbättrat vägnät.

När det sedan gäller de organisatoriska formerna, regionindelning m.m., för den verksamhet som bedrivs så är det frågor som resp. verk självt bestämmer över. Både postverket och televerket är på olika områden utsatta för konkurrens. Riksdagen har på förslag från den socialdemokratiska regeringen fastställt vissa effektivitetskrav. Det innebär att verken måste se över sin organisation och söka effektivare arbetssätt, utnyttja nya tekniska möjligheter osv. Detta gäller ju för övrigt all verksamhet; privat såväl som statlig och kommunal. Det leder bl.a. till att olika verksamheter kan bedrivas med mindre antal anställda än tidigare. Personalminskningarna berör alla delar av landet, även om vissa orter påverkas mera än andra.

Jag anser att berörda verk i sina framtida överväganden noggrant måste beakta de sysselsättningsmässiga konsekvenserna av olika rationaliseringar och andra organisationsförändringar, dvs. ta stor regionalpolitisk hänsyn.

Regeringen för samtal med olika privata tjänsteföretag om förläggning av verksamheter till orter som behöver bredda sin arbetsmarknad. Jag ser det

som naturligt att regeringen på motsvarande sätt tar upp sådana diskussioner även med de statliga affärsverken och vissa andra myndigheter.

Norrbottnens län är det regionalpolitiskt högst prioriterade området i landet. Det innebär att betydande regionalpolitiska insatser har gjorts och kommer att göras för att stimulera utvecklingen i länet. Regeringen ser för närvarande över vissa av de regionalpolitiska instrumenten. Syftet är att göra regionalpolitiken effektivare.

Anf. 23 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Sedan interpellationen framställdes har statsrådet varit på besök i Norrbotten, och jag förväntade mig därför kanske också ett litet bredare svar på mina frågor.

I det skriftliga svaret framhåller statsrådet bl.a. att verken, i det här fallet posten, televerket och vägverket, i sina framtida bedömningar måste beakta sysselsättningen och ta stor regionalpolitisk hänsyn. Det föranleder mig naturligtvis att fråga statsrådet: Anser Börje Hörnlund att de i nuläget gör det med tanke på de förändringar som sker? Jag är övertygad om att de berörda är intresserade av statsrådets syn på denna fråga. Tala gärna om de framtida bedömningarna, men vad gäller nu, i de aktuella förändringarna?

Det är bra att regeringen för samtal med privata tjänsteföretag om möjligheterna att utlokalisera verksamheten, men hur trovärdig är den dialogen när regeringen inte kan eller inte vill påverka de egna verken eller myndigheterna?

Vidare säger statsrådet att Norrbotten är det högst prioriterade området i landet och att betydande insatser kommer att göras för att stimulera utvecklingen i länet. Det låter naturligtvis bra, men innebär dessa löften att det nu blir ordentliga satsningar på infrastrukturen? Jag tänker på de löften som har givits från statsrådets eget parti beträffande inlandsvägarna nr 45 och 400 och de länsvägar som är matarleder till dessa riksvägar, t.ex. nr 651 och 653.

När det gäller andra viktiga satsningar på länet – jag syftar framför allt på Luleåregionen – finns det planer på hur infrastrukturen skulle kunna förbättras avsevärt. Det gäller kraven på en ny containerterminal till Luleå, på en ny postterminal till Kallax, på satsningar på en ny farled till Luleå och på en ny bana vid Kallax flygplats. Det är viktigt att i de satsningar som statsrådet talar om få med också de här planerna.

En annan fråga, som berör den viktiga infrastrukturen och Norrbottens utveckling och som har diskuterats under ganska lång tid, har statsrådet uttalat sig om vid sitt besök nyligen i Norrbotten. Jag tänker på vattenkraftsvinsterna, en fråga som har diskuterats i många år och som nu efter utredningar och remissbehandling väntar på sin lösning. Jag måste ställa frågan: Kan vi nu efter de löften som statsrådet har gett i massmedia förvänta oss att ett förslag snarast läggs på riksdagens bord? Vilken inriktning kommer det att få när det gäller fördelningen av vattenkraftsvinsterna? Gäller det alla regioner som producerar vattenkraft eller enbart Norrbotten? Hur stor del av vinsterna anser statsrådet att den s.k. återbäringen till regionen bör vara, 50 % eller 75 % av vinsterna på vattenkraft och energi? Eller vilka linjer följer det förslag som statsrådet via media har aviserat?

Fru talman! Det är en bra och viktig interpellation som Sten-Ove Sundström har framställt, och Börje Hörnlunds svar andas en vilja att leva upp till de löften om en aktiv arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik som regeringsdeklarationen utlovar. Men några speciellt konkreta besked lämnas tyvärr inte.

Svar på interpellationer

Vad jag tycker kan noteras är att man menar att det är naturligt att föra samtal med de statliga verken om utvecklingen. Jag tycker att vi kunde gå ett steg längre och säga att dessa samtal nu måste bli av.

Bakgrunden till att flera statliga verk i rationaliseringssyfte planerar att flytta regionkontoren från Norrbotten, beror inte på ond vilja från verksamheternas sida utan är ett resultat av de krav på rationaliseringar och marknadsanpassning och inleverans av pengar till staten som har ålagts dem av den tidigare regeringen. Men jag anser att det gjordes utan att man då insåg de samhällsekonomiska konsekvenserna.

När krav ställs på effektivisering och marknadsanpassning av statliga verk är kanske tanken i första hand att endast huvudstaden och storstäder drabbas. Men det är en sak att rationalisera bort folk i Stockholm och en annan sak att rationalisera bort folk i det län som har den högsta arbetslösheten. I det län jag talar om måste de negativa effekterna kompenseras med arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Det är också värt att komma ihåg att i samband med den s.k. Norrbottenpropositionen, som behandlades av riksdagen våren 1988, sade den förra regeringen att den hade konkreta överläggningar med de statliga verken angående nyetableringar och omflyttningar av verksamhet till Norrbottens län. Dessa verks sociala och samhällsekonomiska ansvar underströks. En hel del värdefulla arbetstillfällen har också tillförts länet tack vare den process som inleddes. De statliga verken har också tagit ett visst regionalpolitiskt ansvar genom att försöka styra upphandlingen till företag i regionen. Detta är en praktisk och naturlig väg för regionalpolitiken. Givetvis innebär detta att verkens vinster på kort sikt kan bli lägre. Men att tänka sig att dra in dessa vinstmedel till staten och sedan dela ut dem igen i s.k. statliga köp av regionalpolitiska tjänster medför, som jag ser det, bara en rundgång av pengar och ökad byråkrati.

De statliga verken utsätts av statsledningen för dubbla budskap. Nu är det viktigast att marknadsanpassa, rationalisera, effektivisera och fungera som bolag. Samtidigt har ingen egentligen sagt åt verken att överge det sociala och regionalpolitiska ansvaret. Sådana dubbla budskap brukar inte utgöra någon fungerande ledningsfilosofi.

Jag tycker att det klart skall sägas att rationalisering och effektivisering måste förenas med det sociala och regionala ansvaret. Uppdraget till de statliga verken och bolagen att ta sitt ansvar kvarstår – såsom jag tolkar Börje Hörnlunds svar. Är regeringen i så fall beredd att förhandla med verken om nyetableringar och omlokalisering av verken? Sådant har gjorts tidigare och kan leda till att försvunna arbetstillfällen ersätts och att värdefull kompetens tas till vara.

Jag har ett antal gånger från denna talarstol varnat för att om vi låter politik och demokrati i EG-anpassningens anda förslavas under marknadseko-

nomiska mekanismer, säger all erfarenhet att det skapar djupa regionala klyftor och klyftor mellan människor i vårt samhälle. En koncentration till storstäder driver på inflation, markpriser, boendekostnader och miljöförstöring. I de stora befolkningskoncentrationerna är det redan svårt att vidmakthålla fungerande offentlig service som äldreomsorg, barnomsorg och sjukvård. I de landsdelar som drabbas av avfolkning uppstår risken att service inte längre kan upprätthållas på grund av för litet befolkningsunderlag. Dessutom drabbas stora investeringar i infrastruktur av kapitalförstöring. På längre sikt leder en oreglerad marknadsekonomi till en försvagad samhällsekonomi.

Det sociala och regionalpolitiska ansvaret måste därför genomsyra hela statsapparaten. Av Börje Hörnlunds reservation i den regionalpolitiska utredningen 1987 framgår det att det mot den bakgrunden är nödvändigt att statsmakterna vid beslut inom alla samhällssektorer tar hänsyn till vad målet om regional balans kräver. Det är med den utgångspunkten, enligt Börje Hörnlunds mening, nödvändigt med en helhetssyn på och samordning av bl.a. näringspolitik, sysselsättningspolitik, trafikpolitik, bostadspolitik och utbildningspolitik.

Står Börje Hörnlund fast vid dessa utmärkta värderingar? Kommer de att ligga till grund för regeringsarbetet?

Anf. 25 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Debatten förefaller ha vidgats till att handla om litet mera än enbart statliga verk och myndigheter. Att döma av tidigare talare har det blivit en allmän regionalpolitisk debatt. Ett sådant tillfälle måste man ju få ta.

Det är utan tvivel så att Norrbotten i dag står inför stora problem. Vi har en starkt stigande arbetslöshet. Vi har ett län som är mer sårbart än någon annan del av landet, beroende på det ensidiga näringslivet som länet har. Det finns anledning att se allvarligt på Norrbottens situation. Därför är det viktigt när vi diskuterar Norrbottens villkor och ger synpunkter på statliga verk och myndigheter att debatten vidgas något. Det är att göra frågan för enkel när man förlitar sig på att statliga verk och myndigheter skall lösa Norrbottens problem.

Det handlar nu om att få en betydligt stabilare näringsstruktur i länet med fler småföretag, en ökad satsning på forskning och utbildning och teknikbaserade företag med högt kunskapsinnehåll – som också kan möta den ökade konkurrensen som kommer att följa i spåren av en ökad EG-integration. Det är frågor som är viktiga att bedöma även i dessa sammanhang.

Det är i och för sig allvarligt med de statliga verken, myndigheter och regionkontor som nu planerar att flytta från länet. Det handlar om televerket och postverket. Men det handlar också om indragningar inom kustbevakningen. Ett exempel är den planerade indragningen av kustposter i Haparanda. Om den kommer till stånd blir det allvarligt ur säkerhets- och servicesynpunkt för den delen av Bottenviken. Därför är det viktigt att de myndigheter som ansvarar för dessa saker noterar vad som har sagts i regeringsförklaringen, nämligen att hela Sverige skall leva och att det skall vara en bra service i alla delar av landet.

Det är naturligtvis viktigt att regeringen är aktiv på olika håll och kanter.

Jag kan för min del utlova till vännen Börje Hörnlund att jag på olika sätt kommer att bevaka hans göranden och låtanden i regeringen. Jag har visserligen höga förväntningar, och jag har en stor tilltro till Börje Hörnlund. Men Börje Hörnlund kan också behöva stöd.

Fru talman! Jag är något förvånad över interpellantens nyvaknade intresse för dessa frågor. Vi har alla nyligen avverkat en valrörelse. Under denna valrörelse har Sten-Ove Sundström inte sagt ett *pip* om dessa frågor. När vi från andra partier har uttalat vår oro över den indragning som skall ske i televerket och postverket, har vi från den socialdemokratiska riksdagsmannen Sten-Ove Sundström mötts av en total tystnad. Nu är ljudet något annorlunda. Det kanske beror på att Sten-Ove Sundström inte längre företräder ett regeringsparti. För min del tänker jag inte föra någon annan politik – varken före eller efter valet. Jag driver samma frågor.

Sten-Ove Sundström bör, om någon, vara försiktig med orden. Han var den riksdagsman som en gång i tiden gick och krävde att inlandsbanan skulle läggas ned. Det är den bana som ett antal andra partier har räddat. Samma sak gäller vattenkraftsvinsterna.

Jag vill bara påminna i all vänlighet att Sten-Ove Sundström vid åtta nio tillfällen i riksdagen, under den tid han har varit riksdagsman, konsekvent har röstat mot att Norrbotten skall få del av vinsterna från vattenkraften. Nu har Sten-Ove Sundström ändrat uppfattning och är beredd att stödja centern. Vi hälsar den tillnyktringen välkommen. Men det hade varit mer prydligt, Sten-Ove Sundström, om detta nyvaknade intresse för länet och vattenkraftsvinsten hade funnits under den tid Sten-Ove Sundströms parti hade regeringsansvaret.

Anf. 26 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Sten-Ove Sundström har många år i denna kammare. Han är mycket väl medveten om att jag som arbetsmarknadsminister knappast bara kan klampa in i en process som pågår och nu är i slutskedet och som tillhör ett annat departement och som den tidigare socialdemokratiska regeringen lugnt och stilla under lång tid utan att ingripa bara har suttit och tittat på. Det går bara inte.

Vidare frågar Sten-Ove Sundström om jag som arbetsmarknadsminister är nöjd med de statliga verkens sätt att ta regionalpolitisk hänsyn. Om vi går en bit tillbaka i tiden, var jag ordförande för regionalpolitiska utredningen 1977 till 1978 som just då analyserade de statliga verkens sätt att ta regionalpolitiskt ansvar. Den utredningen var inte bara uppmuntrande. I vissa fall var det tvärtom.

Det är därför jag väljer att försöka se framåt. Jag tycker att Sten-Ove Sundström har fått ett rakt besked som svar på sin interpellation, dvs. att vi är beredda att framöver diskutera med statliga verk och försöka förmå dem att på olika sätt ta regionalpolitisk hänsyn.

När det gäller investeringar finns det förvisso mycket att göra. Men även där måste jag notera att regeringen övertar ett snabbt växande budgetunderskott, och ett stort budgetunderskott, så tyvärr begränsas rörelsefriheten mycket.

När det gäller vattenkraftsvinsterna redogjorde jag i går på direkt fråga

för vårt tidigare centerförslag. Det förslaget står fortfarande kvar. Samtidigt redogjorde jag för att bara för att vår syn inte finns med i regeringsförklaringen innebär det inte att vi inte arbetar för att frågan skall tas upp. I den frågan håller jag med Per-Ola Eriksson. Så sent som i våras röstade hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen emot att ett öre per kilowattimme skulle gå tillbaka till vattenkraftsproducerande regioner. Hade den socialdemokratiska gruppen inte röstat så, hade de regionerna nu varit på gång att få återbäring. Det är en återbäring som jag finner naturligt skall gå åter till de områden som skickar miljarder i vattenkraftsvinster till andra delar av landet. Dessa områden har upplåtit stora naturvärden, och en liten rännil bör gå tillbaka som tack för det. Det är partiets uppfattning.

Vi får nu se vad som händer. Det ligger en utredning för beredning i regeringskansliet. Det är en andra analys av just frågan om vattenkraftsvinsterna.

Bengt Hurtig tog upp frågan om vi är beredda att förhandla med verken. Privata vinstgivande företag har gått med på att under en relativt kort tid utlokalisera 3 800 arbetstillfällen, i form av tjänsteföretag, till kommuner som behöver bredda arbetsmarknaden. Jag tycker att det är en utmaning för verk och myndigheter och för organisationer – som det finns gott om i det här landet – att vara ungefär lika duktiga som ett antal privata företag som arbetar helt och hållet på marknadens villkor.

Bengt Hurtig tar också upp frågan om jag står kvar vid målsättningen att hela regeringsarbetet skall ta hänsyn till vad målet en bättre regional balans kräver. Till min glädje står det i regeringsförklaringen att hela landet skall utvecklas. Det ställer krav på samtliga departementschefer och den samlade regeringen.

Anf. 27 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Nu säger arbetsmarknadsministern att det inte går för sig att statsrådet trampar in i den process som pågår, när de statliga verken och myndigheterna håller på att strukturera om på det här området – och när hundratals arbetstillfällen försvinner från det län som har den ojämförligt största arbetslösheten i landet. Däremot går det att diskutera detta område framöver. Jag tycker att det är en märklig syn. Det är nu det händer. Om vi skall diskutera med verk och verksledning, bör man naturligtvis göra det nu. Det är inte så att de har flyttat. De håller på med förberedelser, och något verk har antagit de här planerna. Det är inte för sent att diskutera, statsrådet, om bara viljan finns.

När det gäller vattenkraftsvinsterna säger statsrådet att vi socialdemokrater har röstat emot i den frågan i våras. Men det är välbekant för alla som var med i den här kammaren då – och det var ju statsrådet – att utredningen då var färdig och gick ut på remiss. Det är inte brukligt att man lägger fram förslag förrän en sådan utredning är färdig. Det är den ju nu, och nu finns det absolut inget hinder mot att lägga fram ett förslag, såvitt jag kan förstå, om inte hindret ligger närmare – alltså i den egna regeringen.

Sedan säger statsrådet att budgetunderskottet nu är så stort att det kan begränsa rörelsefriheten. Ja, det kan jag förstå om man planerar så stora skattesänkningar för de rika och förmögna här i landet. Då begränsas natur-

ligtvis rörelsefriheten när det gäller att satsa på utsatta människor och utsatta regioner.

Jag blev förvånad över finansutskottets ordförandes inbrott på scenen här, särskilt när han talade om att vidga debatten. Jag hoppas att vi skall få uppleva att han också ställer upp när det gäller att infria de löften han gav i valrörelsen, inte minst i sin egen valkrets. Vad jag tänker på är de 500 miljonerna till vägnätet i Norrbotten som han lovade. Jag hoppas att han inte nu har skapat sådana nya hål i den budget som skall behandlas här att han inte kan infria det löftet.

Det finns alltså stora möjligheter att klara av att återföra återbäringen, som statsrådet har föredragit att kalla det i pressen, från vattenkraftsvinsterna till utveckling i Norrbottens län. Det finns också möjlighet att ta upp en dialog med de statliga verk och myndigheter som nu planerar omorganisering och förflyttningar från länet.

Detta är oerhört viktigt. Som det ser ut i dag kommer vi t.ex. på postens område att få ett regionkontor i norra Sverige, medan man i mellersta och södra delarna av landet kommer att dela på tolv sådana kontor. Tycker statsrådet att det är rimligt regionalpolitiskt att en kirunabo skall behöva åka 65 mil för att få nå sitt eget regionkontor? Är det en symbol för den borgerliga regeringens regionalpolitik?

Anf. 28 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag tackar för de förtydliganden som Börje Hörnlund trots allt gav. Det togs faktiskt ett litet steg framåt – att man nu kommer att försöka föra samtal med de statliga verken. Han markerade också att hela regeringen har ett ansvar när det gäller regionalpolitiken. Det stod ju inte i någon regeringsförklaring att alla samhällssektorer skall ta hänsyn till målet regional balans. Det står att hela Sverige skall leva, och det kan man kanske tolka på litet olika sätt.

Jag är klar över att rationaliseringar och effektiviseringar av de statliga verken behövs. Vi har inget arbetarrörelseintresse av att man har en övergång och dyr statsapparat. Men de statliga verken måste fortfarande kunna bidra till den regionala balansen, även om en hel del andra aktörer kommer in på det här området.

Det är en oroväckande anda som tycks breda ut sig i delar av statsapparaten. Vägverkets generaldirektör Örtendahl har ju i praktiken förklarat att man måste kunna tillåta mer trafikfarliga vägar i Norrland – eftersom han skall tillåta att vägarna där slits ner mer än vägarna i södra Sverige.

I våras påstod den s.k. expertgruppen för regional utveckling att väldiga resurser fördes över från storstäderna till skogslänen. I den regionalpolitiska utredningen hävdade vi emellertid att både storstäder och skogslän tillfördes resurser från de övriga delarna av landet.

Nu talar också sekreteraren i produktivitetstudien, den s-märkte Klas Eklund, om att satsningar på infrastruktur norr om Dalälven lönar sig dåligt.

Detta är oroande tendenser, och jag förutsätter att arbetsmarknadsministern tar itu med dem, så att vi får en styrning av statsapparaten och att den sluter upp bakom målet om regional balans och att hela Sverige skall leva.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

Anf. 29 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag måste tyvärr repetera, Sten-Ove Sundström. En socialdemokratisk regering har suttit och tittat på den här processen från start fram till i dag, och nu är det slutförhandling. Den regeringen har ingenting gjort. Sten-Ove Sundström har ingenting sagt. Att då begära av mig som arbetsmarknadsminister, som inte har rätt att klampa in hur som helst i verkens göranden och låtanden, att jag skulle gå in på en annan departementschefers område – det är en omöjlighet. Litet grand tror jag att Sten-Ove Sundström skall titta sig i spegeln.

När det gäller skatten på arbetande kapital, som Sten-Ove Sundström kallar förmögenhetsskatt, vill jag säga att jag personligen är helt övertygad om att det är bättre att det arbetande kapitalet får vara kvar i alla våra småföretag, användas till nya jobb och nya investeringar, än att företagaren i fråga får använda kanske en tredjedel av sin tid och anlita ett antal advokater och revisorer för att planera på ett sätt som gör att han ändå inte råkar så illa ut.

Våra svenska företag skall producera. Och nu när vi har EG-anpassningen i ett första stort avtal i hamn, så kan vi på det här området, om vi vill ha kvar företagen och jobben i Sverige, inte agera hur som helst. Det finns annars risk för att vi inte bara exporterar kapital till främmande länder utan att vi också exporterar en stor del av vår egen arbetskraft till andra länder. Det är ingen trevlig och bra utveckling.

Sedan till Bengt Hurtig. Jag blir också oroad när jag ser hur vissa personer uttrycker sig när det gäller frågor som har med regional balans och hela landets utveckling att göra. Men man kan då notera att det i regeringsförklaringen står att bygder som är glest bebyggda och ligger längre bort skall ha bra vägar och moderna järnvägar. Det stämmer inte med Klas Eklunds synpunkter.

Anf. 30 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att det är positivt att arbetsmarknadsministern här säger att man för samtal med privata tjänsteföretag och att det sannolikt, om jag har tolkat statsrådet rätt, finns rätt många arbetstillfällen att hämta in från de samtalen. Jag tror att det är viktigt att man då kommer ihåg det län som har drabbats hårdast av strukturförändringarna och de förändringar som nu pågår. Jag tänker inte minst på den region som statsrådet besökte häromdagen – Kalixregionen – men självfallet också på länscentret, Luleåregionen, där de här verksförändringarna ju äger rum.

Det är naturligtvis så, som arbetsmarknadsministern här säger, att det finns en gränsdragning mellan departementen. Jag har heller inte krävt att statsrådet på något sätt skall klampa in på andra departements områden. Men om man verkligen skall ge uttrycket regional balans ett innehåll måste det beröra alla områden inom politiken. Jag förmodar att det i statsrådets roll då ingår att ta kontakter över departementsgränserna.

Jag hade hoppats att Börje Hörnlund i det här sammanhanget skulle verifiera om det var riktigt, som sades via media, att det kommer ett förslag om vattenkraftsvinsterna. När kommer det och vilka former tar det sig? Kommer Norrbottensregionen, länet Norrbotten eller kommunerna i Norrbotten att få tillgodogöra sig vinsterna av vattenkraften? I vilka former kommer det

att ske? Blir det 50 % av vattenkraftsvinsterna, blir det 75 %? Vilka former kommer det ungefär att ta? Och framför allt: När kommer förslaget att framläggas? Det brådskar, arbetsmarknadsministern!

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

Anf. 31 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Börje Hörnlund ifrågasatte om det var fråga om förmögenhetsskatten på arbetande kapital, och det måste det väl rimligen vara. Jag tror inte att det kommer att innebära någon stor revolution. Man säger, åtminstone från de företag som jag känner från min kommun, att det inte kommer att göra det. De har ingen förmögenhetsskatt som de kommer att slippa. Det rör sig om kanske 10 % av företagen som kommer att beröras av det.

Enligt vad jag förstår är det så att infrastrukturinvesteringarna i stort sett är inriktade på storstadsregionerna. Öresundsbron kommer naturligtvis att dra sina miljarder, och det kommer sannerligen inte att gynna vägarna i Norrbotten.

Jag nämnde tidigare EG. I REK 87 sade Börje Hörnlund att mycket talar för att EG med stor sannolikhet kommer att medföra ökade regionala obalanser i Sverige, därför att obalanserna inom EG ökade under 1980-talet, därför att EG ej prioriterade den regionala balansen inom EGs medlemsstater, därför att detta är en direkt konsekvens av att man eftersträvar fullständigt fria kapitalrörelser och fri nedläggnings- och etableringsrätt, därför att EG vid ett närmare samarbete knappast kommer att ge regionalpolitiskt stöd till svenska regioner från sina fonder med tanke på Sveriges nivå på inkomster och arbetslöshet, och därför att EG i första hand kommer att främja tillkomsten av vidareförädlingsindustrier inom EG, eftersom arbetslösheten där är så mycket större. De fackliga organisationerna inom EG kommer dessutom att hårt bevaka var nyetableringar sker. EG ser de skandinaviska ländernas försök till regionalpolitik som något mycket främmande i europeiskt perspektiv. Man ser där Norden som en periferi- och skogsregion, som en turist- och råvaruproducerande region. Inför tänkbara förhandlingar med EG om svensk regionalpolitik i samband med ett närmande till EG och Europa bör Sverige rusta upp sin regionalpolitik högst väsentligt, som en motvikt till EG-marknadens koncentrationseffekter, sade Börje Hörnlund. – Jag skulle gärna vilja ha bekräftat att Börje Hörnlund står fast vid dessa ståndpunkter.

När det gäller vattenkraftsvinsterna vill jag säga att om den här regeringen kommer att genomföra någon form av återföring av vattenkraftsvinsterna är det ett bevis för att opinionsarbete i fundamentala frågor ute i regionernas Sverige kan vara framgångsrikt oavsett vilken regering vi har.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag vill tacka Sten-Ove Sundström för det senaste anförandet.

Sedan till vattenkraftsvinsterna. I den senaste regionalpolitiska utredningen – som Bengt Hurtig så ivrigt citerar – var fyra partier helt eniga om att det borde gå tillbaka 1 öre per kilovattimme. Det förslaget mottogs väldigt välvilligt av nästan alla remissinstanser. Jag hoppas att det som ett antal partier då tyckte också genomförs. Var jag står i frågan vet alla.

Sedan till Bengt Hurtig. Det var och är så, att i EGs regionalpolitik finns mest om låg medelinkomst i förhållande till EG i övrigt. Så ser ju inte våra regionala problem ut, i varje fall inte så att vi stämmer med EG-normerna. Vårt problem är långa avstånd och gleshet. Dessa saker måste Sverige föra fram till EG som faktorer att ta hänsyn till i det fortsatta argumenterandet för rätten att driva en kraftfull regionalpolitik. Men än viktigare är att det ständigt, oavsett regering, finns en stark majoritet här i kammaren som är helt inriktad på att inte överge stora delar av landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1991/92:3 om den ekonomiska brottsligheten

Anf. 33 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt fyra frågor till mig om bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Han har frågat efter anledningen till att den ekonomiska brottsligheten inte är särskilt omnämnd i regeringsdeklarationen som prioriterad brottsbekämpning och om regeringen anser att resurserna behöver förstärkas för bekämpningen av sådan brottslighet och hur det i så fall skall ske. Vidare har han frågat om regeringen anser att det behövs en särskild myndighet som får ett samordnat ansvar för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten och hur regeringen vill förbättra informationen och undervisningen om ekobrott.

När det gäller den första frågan vill jag peka på att det i regeringsförklaringen betonas att all brottsbekämpning kommer att tillmätas stor betydelse. Detta gäller självfallet även den ekonomiska brottsligheten. Att det samtidigt sägs att brottsbekämpningen i ökad utsträckning kommer att inriktas mot vålds- och narkotikabrott beror på att det är på dessa områden som de mest akuta bristerna finns. I ett läge där allmänheten upplever en klar brist i polisens möjligheter att upprätthålla ordning och säkerhet är det enligt min mening angeläget att prioritera brott mot enskilda. För att lyckas även med andra angelägna kriminalpolitiska uppgifter är det nödvändigt att återställa allmänhetens känsla av att ordning och säkerhet råder i samhället.

Detta betyder inte att regeringen kommer att vara passiv när det gäller den ekonomiska brottsligheten. Även på detta område finns det problem och brister som det är angeläget att komma till rätta med. Som Hans Göran Franck vet har riksåklagaren och rikspolisstyrelsen fått i uppdrag att utreda olika frågor om den ekonomiska brottsligheten. Uppdraget omfattar såväl en kartläggning av det aktuella läget när det gäller myndigheternas insatser mot den ekonomiska brottsligheten som förslag till åtgärder på kort och lång sikt från statsmakternas och myndigheternas sida. I uppdraget ingår bl.a. att belysa om det behövs förändringar av polisens och åklagarnas utbildning om ekonomisk brottslighet och vilka förändringar som kan behöva göras när det gäller samverkan mellan olika personalkategorier. Riksåklagaren och rikspolisstyrelsen kommer att redovisa uppdraget före årsskiftet.

Jag vill inte föregripa de slutsatser och förslag som riksåklagaren och riks-

polisstyrelsen kommer att redovisa till regeringen. Jag anser därför att det inte är lämpligt att i dag lämna konkreta besked om övriga frågor som Hans Göran Franck har ställt till mig. När förslagen väl har beretts inom departementet skall jag gärna återkomma till Hans Göran Franck med besked om vilka ändringar som bör göras. Likaså kan jag då lämna besked om vilka organisatoriska åtgärder och utbildningsinsatser som bör genomföras för att möta kravet på en effektiv bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Jag vill dock redan nu framhålla att jag delar Hans Göran Francks uppfattning om att det är angeläget att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Och jag kan försäkra att regeringen är beredd att vidta de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att komma till rätta med också den här formen av brottslighet.

Anf. 34 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag ber att få hälsa Gun Hellsvik välkommen. Hennes fögderi kommer att bli föremål för vaksam, ingående och konstruktiv granskning.

Det interpellationssvar hon lämnat i dag är otillfredsställande, men på sedvanligt sätt tackar jag för svaret.

Gun Hellsvik har inget godtagbart försvar för att bekämpandet av den ekonomiska och organiserade brottsligheten inte skall utgöra ett prioriterat område i brottsbekämpningen på sätt det varit under en följd av år. Att detta inte direkt uttalas i regeringsförklaringen är oförsvarligt, men det skulle till nöds kunna förklaras med att texten i en sådan förklaring är begränsad.

Men när Gun Hellsvik nu får möjligheten att utförligt besvara frågan är det uppseendeväckande att det inte var något förbiseende att ekobrotten icke skall utgöra ett prioriterat område. Det är i stället en medveten politik från moderata samlingspartiets sida, som har bekantgjorts tidigare. Det rör sig med andra ord om en renodlad högerpolitik, som Gun Hellsvik torgför, när hon förklarar att endast vålds- och narkotikabrott skall prioriteras.

Det är inte så som hon säger att de akuta bristerna finns bara på dessa områden. Tvärtom är det så att det skett en eftersläpning på ekobrottsområdet som är allvarlig. Den eftersläpningen har ekonomiskt sett inte varit lika stor när det gäller vålds- och narkotikabrotten.

När Gun Hellsvik förklarar detta med att narkotika- och våldsbrottsligheten riktar sig mot enskilda personer verkar det som om så inte skulle vara fallet när det gäller ekobrottsligheten. Där har hon fel. I en TT-intervju uttalade hon bl.a., att regeringen Bildt vill fortsätta kampen mot våld och narkotika, men ser mindre allvarligt på ekobrottet. Det var ett citat från TT-nyheterna.

Vålds- och narkotikabrott behöver med kraft förebyggas och beivras. Därom råder inga delade meningar. Men det är en helt ny kriminalpolitisk linje Gun Hellsvik introducerar på detta brottsområde med detta svar här i riksdagen.

Riksdagen uttalade i våras att den ekonomiska brottsligheten leder till en rad skadeverkningar för samhället. Statens och kommunernas finanser påverkas negativt, varigenom fördelningspolitiska strävanden motverkas och

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

snedvridna konkurrenssituationer uppstår mellan olika företag. Seriöst arbetande företag slås ut.

Utgår man ifrån en samhällsförlust på 30 miljarder kronor till följd av ekobrott – en lågt beräknad uppskattning – då handlar det i praktiken om att varje enskild skattebetalare blir berövad 5 000 kr. Tusentals enskilda företagare drabbas av snedvriden konkurrens, när ohederliga konkurrenter arbetar under andra och för dem gynnsammare ekonomiska förutsättningar.

Till ekobrotten hör också miljöbrotten, som på ett sorgligt sätt eftersatts i brottsbekämpningen och som tillfogar praktiskt taget alla enskilda människor i arbete och natur väldiga skador.

Värst av allt är kanske ändå att ekobrotten undergräver samhällsmoralen och samhällssolidariteten. De hotar därför ytterst den enskildes krav på välfärd och rättvisa.

Det är nu viktigt att få besked ifrån moderaternas koalitionspartner om de verkligen delar denna mycket märkliga uppfattning som Gun Hellsvik givit uttryck för.

Som Gun Hellsvik vet har rikspolisstyrelsen och riksåklagaren redovisat sin syn på ekobrottsligheten i utförliga yttranden till den dåvarande regeringen i maj månad detta år. De har beretts tillfälle att ytterligare precisera sin uppfattning och sina förslag. Redan nu finns emellertid ett rikhaltigt underlag från olika håll, inte minst från BRÅ för att ange regeringens grundinställning till de frågor jag ställt till Gun Hellsvik.

Syftet med interpellationen var givetvis att få till stånd en dialog med regeringen för att påverka budgetpropositionen såvitt gäller detta viktiga brottsområde. Det kan väl inte vara regeringens mening att vi inte skall ha en debatt om inriktningen av politiken på detta område förrän vid årsskiftet?

Anf. 35 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt en mycket viktig interpellation, och han har också fått ett svar. Jag får tacka Hans Göran Franck för att han ställt frågan så att vi fick detta svar.

Han sade att statsrådet Hellsvik var välkommen i debatten. Jag deltar sällan i interpellationsdebatter och jag kommer inte ifrån justitiekottet utan från annat håll, från skatteutskottet. Jag sätter min förhoppning till att jag inte skall behöva möta statsrådet i så många debatter kring denna fråga. Men man får inte varje begäran bönhörd, och jag är rädd att just denna förhoppning kommer att grusas när jag läser det svar Hans Göran Franck har fått. Vi kanske får återkomma ett par gånger tills vi har en mer rimlig syn tillsammans på frågan.

Varför är problemställningen allvarlig? Hans Göran Franck har tagit upp några synpunkter. Jag kan bara understryka: Den drar undan inkomster för det allmänna. Vi får ett högre skattetryck än nödvändigt, eller ett större budgetunderskott än nödvändigt. I Sveriges fall gäller bägge problemen.

Vidare har vi den orättfärdiga konkurrensen. Detta är en dysfunktion i marknaden. För partier som säger sig värna marknaden måste det absolut vara viktigt att ta upp denna probleminställning. Den driver upp prisnivåer, den minskar lönsamhet, den fördelar produktionsresurser fel, den hämmar

produktivitet och den stimulerar seriösa företagare – vilket merparten är – att tulla på lagens rāmärken.

Det är alltså en marknadsdysfunktion som måste åtgärdas.

Vidare har vi negativa spridningseffekter på andra områden: Kan de, så kan jag. Detta sprider sig också till andra brottsområden. Detta är ju ett vanligt tjustighetsargument inom traditionell brottslighet: Varför gör man inget åt de här ekonomiska brottslingarna.

För det fjärde är det fördelningseffekterna, som är väl kända. Det måste alltså göras insatser för att dra in pengar, för att skapa rättvisa konkurrensförutsättningar, för att hävda våra allmänna rättsprinciper och för att få till stånd preventiva effekter. Här säger statsrådet att det skall komma åtgärder. Jo, men hon bör kunna svara tydligare om inriktningen på åtgärderna och viljeinriktningen. Statsrådet säger att detta naturligtvis också är viktigt, men den som ler mot alla, som älskar alla, har en tendens att icke le mot någon i det verkliga livet, och den som prioriterar allt prioriterar inget.

Det finns möjligheter att göra saker. En metod när man vill le mot alla och säger att allt är viktigt är att utöka resurserna. Men tänker statsrådet gå med på att utöka resurserna generellt sett? Det rullar redan ganska stora sparber-
ting överallt, bl.a. inom statlig administration, och det är delvis dessa sparber-
ting som har resulterat i att ambitionsnivåerna har sänkts. Få politiker vill stå i denna talarstol och berätta hur lågt nedskruvade ambitionsnivåerna är, då det skulle hota den allmänna rättsuppfattningen i landet. Så kan vi inte ha det i längden, då det är en alltför talande tystnad.

Statsrådet säger att detta icke drabbar enskilda. Jo, det drabbar det allmänna, det drabbar de enskilda. Det drabbar den seriöse åkare som har att möta en annan åkare som inte iakttar lagens varken bokstav eller anda. Det drabbar den seriöse restaurangidkare som har att möta konkurrens från någon som struntar i rättsreglerna. Den ekonomiska brottsligheten drabbar enskilda med förfärande kraft och leder till konkurser. BRÅ säger att det i uppmot tre fjärdedelar av konkurserna kan finnas misstanke om brott. BRÅ tar kanske i – jag har inte nog kunskap om det – men hälften är illa nog.

Riksskatteverket har redovisat att man har fordringar på 450 000 gäldenärer om oindrivna skatter på 26 miljarder. 2 575 av dessa 450 000 har skulder på 9,1 miljarder.

Jag kan här visa statsrådet en tjock bunt med många konkurser, och den måste minskas. Myndigheterna säger själva att det nu finns ungefär 4 000 konkurser med misstanke om brott och att man har resurser att utreda 1 000. Om vi studerar affärstidningarna ser vi att vissa företagare på marknaden – t.o.m. ibland i oskön förening med bankväsendet – har satt i system att använda planerade konkurser som ett konkurrensmedel. Detta måste åtgärdas lagstiftningsvägen, för annars fungerar inte marknaden.

Det sker en explosiv ökning av antalet skönstaxeringar. I Stockholm skönstaxeras 10 %, eller 8 000, av alla bolag. Här finns i många fall möjligheter att begå brott, och detta måste åtgärdas.

Vad statsrådet kan göra, om hon inte kan ge mer resurser, är att omfördela resurser och effektivisera verksamheten. I en kommande replik skall jag visa på några möjligheter som statsrådet kan ta med i sitt arbete, men statsrådet

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

måste själv i denna debatt rimligen ge fler alternativ. Länspolismästare Wranghult har visat alternativ och har begärt 36 ekoutredare. Det finns alltså konkreta alternativ att ta fasta på, men jag får återkomma till dem i en replik.

Anf. 36 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det var bra att justitieministern i sitt svar betonade att all brottsbekämpning skall tillmätas stor betydelse och att det därmed klarlades att den ekonomiska brottsligheten är viktig att bekämpa.

Inom centern har vi länge arbetat för ökade resurser till bl.a. polisen, för att den skall kunna bedriva en mera aktiv brottsbekämpning på flera områden, däribland det ekonomiska området. Vi har betonat både vålds- och narkotikabekämpning, men också kampen mot den ökande ekonomiska brottsligheten. Vi har därtill framhållit nödvändigheten av att särskilt uppmärksamma brott begångna av unga lagöverträdare. Vi har framhållit att den s.k. vardagsbrottsligheten, som lägenhetsinbrott, är viktig att bekämpa, eftersom den typen av brott särskilt hårt kan drabba den enskilde. Samtidigt har vi betonat det brottsförebyggande arbetet i dess helhet och fört fram krav på förbättringar i stödet till brottsoffren.

Den här gjorda uppräkningsen av viktiga frågor att arbeta med inom det kriminalpolitiska området har jag gjort för att samtidigt illustrera svårigheterna med att kort uttrycka vad som är viktigt att prioritera för regeringen inom brottsbekämpningen – något som också framgår av regeringsförklaringen.

Jag tolkar alltså inte Gun Hellsviks svar i dag så som Hans Göran Franck och Lars Bäckström har tolkat det. För de personer som möjligtvis har kunnat misstänka att vår icke-socialistiska regering inte skulle anse att det är viktigt att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, har Gun Hellsvik tvärtom klarlagt att så icke är fallet. Därför tackar jag för det klarläggande svaret på den punkten. Däremot håller jag med om att denna syn inte klargjordes i TT-intervjun.

Den ekonomiska brottsligheten är viktig att bekämpa, bl.a. därför att den är så oerhört omfattande och invecklad. Hans Göran Franck har i sin interpellation gett exempel på hur pass utbredd den är och vad den kostar den enskilde och samhället. Lars Bäckström nämnde restaurangrörelsen för att visa hur den enskilde drabbas. Jag skall nämna en annan rörelse, nämligen taxirörelsen. Där är man över hela landet upprörd över att de som verkligen sköter sig ordentligt har svårare att få rörelsen att gå ihop än de som håller undan pengar.

Det rör sig alltså om miljardtals kronor som undanhålls. Jag kan bara instämma i faktauppgifterna i interpellationen och uppgifterna om bristen på resurser för att utreda de ekonomiska brotten.

Här har nu vår nya borgerliga regering uttalat – vilket gläder oss i centern, eftersom vi så länge har kämpat för detta – att utbildningen av poliser skall utökas. Den förra socialdemokratiska regeringen, som Hans Göran Franck representerar, drog ned på utbildningen trots att polisbristen var så allvarlig, och det drabbade självfallet bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Både Hans Göran Franck och Lars Bäckström kan därför glädja sig åt

vår nya regering, som tillför polisen mer resurser och gör det möjligt att bekämpa även ekonomisk brottslighet bättre. Men det fordras mycket mer än att utbilda fler poliser.

Risken för upptäckt och straff vid ekonomisk brottslighet är i dag nästan försumbar, om inte brottet är av ganska enkel beskaffenhet eller rör små be-
lopp. De stora och svåra ekonomiska brottslingarna klarar sig vanligtvis undan upptäckt och straff. Detta är oroande, eftersom avancerad ekonomisk brottslighet ofta har förgreningar utomlands eller ingår i annan svårartad brottslighet, t.ex. narkotikabrottslighet.

Herr talman! Ett par andra ekonomiska brott som inte har nämnts är data-brott och försäkringsbedrägerier. I stället för kofot använder tjuven i dag datorn. 10 % av skadeanmälningarna gäller försäkringsbluffar, enligt tillgänglig statistik.

I fjol motionerade bl.a. jag själv om att en översyn borde ske, där man t.ex. skulle undersöka varför så få misstänkta ekonomiska brott anmäls, varför domstolarna dömer till ganska milda straff m.m. Detta tillsammans med andra liknande motionskrav godkändes och ledde till ett tillkännagivande till regeringen om en översyn, till vilken det hänvisas i svaret. Jag kommer nu med stort intresse att se fram mot den redovisning som skall ske före årsskiftet. Jag förväntar mig att man tar krafttag mot den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 37 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Det är klart att den ekonomiska brottsligheten inte bara drabbar det allmänna, utan också enskilda människor. I ett större perspektiv förhåller det sig naturligtvis så att ekonomiska brott som riktas mot stat eller kommun ytterst slår tillbaka mot enskilda individer i deras egenskap av skattebetalare.

Dessutom kan ett ekobrott många gånger innebära att brottslingen skaffar sig konkurrensfördelar. Den näringsidkare som sköter sina affärer på ett hederligt sätt blir i praktiken ett offer för den ekonomiska brottsligheten när han konkurreras ut av en annan näringsidkare som kommit sig fram genom olika former av fiffel och båg.

Man får inte heller glömma bort den typ av ekonomisk brottslighet som består i olika former av bedrägeribrott, försäkringsbrott, konkursbrott och trolöshetsbrott. I dessa fall drabbas enskilda individer och företag i första hand. Ekonomiska brott är alltså inte bara skattefusk.

Icke desto mindre utgör naturligtvis skattefifflet en betydande del av den ekonomiska brottsligheten. Jag vill påstå att det i stor utsträckning är socialdemokraterna som har banat väg för den typen av ekobrottslighet. Det är ju under den socialdemokratiska högskattepolitiken som den ekonomiska brottsligheten vuxit fram. På 40-talet, 50-talet och 60-talet – när människor trots allt upplevde skatterna som mer rimliga – fanns inga skalbolag och andra tivelaktiga konstruktioner.

Om vi hade skatter som medborgarna upplevde som rimliga skulle det inte finnas samma intresse av att fiffla och försöka komma undan skatt som nu. Då skulle rent av fler människor betala sina skatter. Vi skulle få in mer skattepengar och därmed få ökade resurser för stat och kommun.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

Vi moderater har under årens lopp kritiserat flera av de lagar som finns på den ekonomiska brottslighetens område. Och vi har inte varit ensamma. Det har inom brottsförebyggande rådet (BRÅ) – där bl.a. Hans Göran Franck är styrelseledamot – gjorts en utvärdering i det här sammanhanget. Utvärderingen var en svidande kritik mot de här lagarna.

I BRÅs rapport sägs följande:

”Slutsatsen efter den utvärdering som redovisas i denna rapport är emellertid att arbetet med ekonomisk brottslighet kom att bedrivas på ett felaktigt sätt. Det slarvades med fakta när det gällde de företeelser som skulle förebyggas/bekämpas, det framlades illa beredda lagförslag under alltför stor tidspress och man hade en principiellt alltför lättsinnig inställning till rättssäkerhetsfrågornas betydelse.”

Det är hårda ord för att vara en utredning från BRÅ. Men vi kan också se tydliga exempel som passar in på BRÅs beskrivning. Det räcker att jag nämner fallet Halvar Alvgård.

Eftersom Alvgård varit offer för den socialdemokratiska politiken på det här området hade det varit klädsamt om den socialdemokratiska regeringen hade ordnat upp sitt mellanhavande med Alvgård innan den avgick. Nu sköt man ifrån sig frågan så att den borgerliga regeringen fick ta itu med den som en av sina första åtgärder. Jag tycker, herr talman, att detta var svagt av socialdemokraterna. Mycket svagt!

När Hans Göran Franck antyder att vi moderater skulle vara mindre intresserade av åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten kan jag upplysa honom om att jag senast i en riksdagsdebatt den 24 april i år för moderata samlingspartiets räkning bl.a. uttalade att den ekonomiska brottsligheten, sådan som den utvecklats i sina nyare former, är allvarlig och äventyrar mycket viktiga intressen och att denna typ av brottslighet därför måste prioriteras.

Men i samma debatt sade jag också att en prioritering inte får ske på bekostnad av kampen mot sådan brottslighet som mer konkret slår mot de enskilda människorna, t.ex. rån och andra våldsbrott. Här måste alltid den regeln gälla att när gamla fru Johansson ligger nedslagen och blöder – då är det viktigare att polisen åker till henne än att man utreder ekonomiska brott.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om det är klokt att statsmakterna över huvud taget prioriterar olika delar av brottsbekämpningen annat än genom själva lagstiftningen. Redan i varje brottsparagraf finns ju en typ av prioriteringsanvisning genom att där anges en viss straffskala. Utgångspunkten borde nog i stället vara att polisen i ett läge då dess resurser är hårt pressade gör prioriteringar med utgångspunkt från varje brotts straffvärde, vilket skulle innebära att ett allvarligt brott alltid skall gå före ett mindre allvarligt brott.

Huvudregeln måste vara att varje brott som upptäcks och faller under allmänt åtal skall åtgärdas. Vad det handlar om är att staten måste ställa nödvändiga resurser till exempelvis polisens förfogande. Och på den punkten har socialdemokraterna minsann inte gjort någon större insats.

Den socialdemokratiska polispolitiken under 1980-talet har varit förödande för alla typer av brottsbekämpning. Hans Göran Franck som här talar

så varmt för åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten har själv varit med och drivit igenom den ena urholkningen efter den andra av polisens resurser.

Det är svårt att ta Hans Göran Francks ord på allvar när han talar om den ekonomiska brottsligheten, eftersom han själv har varit med och ryckt undan mattan för polisen på det här området.

(forts. 10 §)

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

*Information från
regeringen*

9 § Information från regeringen om EES-avtalet

Anf. 38 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Efter två års intensivt förhandlingsarbete är EES-avtalet i hamn. Att kunna konstatera detta första gången som jag har tillfälle att informera riksdagen om Europafrågan är givetvis särskilt glädjande.

Det handlar om det mest omfattande avtal som Sverige, och för den delen också EG, någonsin har ingått. Från den 1 januari 1993 bildar de sju EFTA-länderna och de tolv EG-länderna en enda stor europeisk marknad med fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer. Samtidigt fördjupas samarbetet på en rad andra områden. Totalt omfattas nu 350 miljoner människor av EES.

Det är ett avtal i tiden; en ny och viktig byggsten i den europeiska arkitekturen. För Sveriges del innebär avtalet en mycket påtaglig förstärkning av vårt samarbete med EG. Det är därmed också ett viktigt steg på vägen mot svenskt medlemskap i EG.

Det är ett avtal som underlättar våra ansträngningar att bryta den ekonomiska stagnationen och främja ekonomisk tillväxt, och därmed att utveckla välfärdspolitiken. Det är ett avtal som öppnar nya horisonter – för individer och företag. Det är ett avtal som ger oss möjlighet att upprätthålla en hög nivå när det gäller skydd för hälsa, miljö och säkerhet och som banar vägen för ett förstärkt internationellt samarbete på miljövårdsområdet.

Det är ett avtal som förbättrar förutsättningarna för vårt land att aktivt medverka i arbetet för att bygga ett nytt Europa.

Herr talman! Slutförhandlingen ägde rum vid parallella ministermöten EFTA – EG i Luxemburg den 21 – 22 oktober. Strax före kl. 03.00 på morgonen den 22 oktober löstes den allra sista återstående politiska frågan i förhandlingarna – fisket. Denna fråga, regionalfonden till stöd för de mindre utvecklade regionerna i EG och transittrafiken genom Schweiz och Österrike blev de dominerande ämnena vid ministermötet. Det var väntat.

Först några ord om dessa tre frågekomplex.

Fisket – marknadstillträdet: EGs bud förbättrades något genom sänkning av tullarna för vissa fiskeprodukter. För svensk del underlättas nu fiskeexporten till EG högst väsentligt.

Fisket – resurser: Norge accepterade en höjning av existerande fiskekvoter för EG, och en särskild kvot beviljades de sämre lottade EG-länderna. Sverige som också har ombetts att medverka i en lösning av resursfrågan har förklarat sig redo att konsolidera 1986 års avtal om fiskekvoter i Östersjön i ograverat skick.

I fråga om investeringar i fiskesektorn medges Island och Norge alltså rätt att tillämpa nationell lagstiftning.

I fråga om regionalfonden uppnåddes en kompromiss bestående av en lånefacilitet, s.k. mjuka lån, om totalt 1,5 miljarder ecu över fem år samt 500 miljoner ecu i gåvodel, dvs. totalt motsvarande ca 15 miljarder kronor. För Sveriges del innebär detta ett årligt bidrag om 247 milj.kr. under de närmaste fem åren.

Osäkerhet rådde in i det sista om transittrafiken genom Schweiz och Österrike. De bilaterala transitavtalen mellan EG å ena sidan och Schweiz och Österrike å den andra godkändes dock slutligen sedan en kompromiss uppnått mellan EG och Österrike som innebär en successiv minskning av koldioxidutsläppen från transitfordonen.

Vad innebär då EES-avtalet? Riksdagen har informerats fortlöpande om förhandlingarna. Vi har i dagarna ställt samman en redovisning av huvudinhållet i avtalet som givits en vid spridning. Jag nöjer mig därför med en summarisk sammanfattning.

För det första; varuområdet:

- I fråga om den handelspolitiska ramen har förhandlingarna lett fram till ett avsevärt förbättrat frihandelsområde.
- CECA-avtalet för kol- och stålsektorn fortsätter att gälla. För svensk stålindustri har risken för protektionistiska ingrepp nu undanröjts genom kompletteringar i EES-avtalet.
- Handeln med specifika produkter med anknytning till jordbrukssektorn kommer att underlättas. Bilaterala ömsesidiga liberaliseringsavtal har sluttits. Gränskontrollerna kommer tills vidare att bibehållas. Avtalet skall emellertid medföra förenklade och förbättrade gränskontrollformalityter.
- Gemensamma skärpta regler på konkurrensområdet (fusionskontroll, statsstödsdisciplin, kartellförbud m.m.) skall gälla.
- Så långt som möjligt skall existerande tekniska handelshinder som uppstår till följd av skiljaktiga tekniska föreskrifter avvecklas och uppkomsten av nya förhindras.
- Ett av problemområdena i detta sammanhang har varit EGs och EFTA-ländernas olika kravnivåer rörande miljö, hälsa och säkerhet. EFTA-länderna har i avtalet lyckats slå vakt om väsentliga skyddsnormer, bl.a. mot bakgrund av att EG avser att införa skärpta krav på en rad områden.
- Vi behåller alltså våra förbud och regler vad gäller farliga ämnen och kemikalier (t.ex. asbest). Vi har också fått en rad andra undantag och övergångsarrangemang (t.ex. för bilavgaser och freoner).
- Härutöver innehåller EES-avtalet gemensamma regler på det veterinära och fytosanitära området.
- EES-avtalet omfattar vidare gemensamma upphandlingsregler för statliga, regionala och kommunala myndigheter. EFTA-ländernas näringsliv får nu rätt att konkurrera på EGs hittills stängda offentliga upphandlingsmarknader. Vi talar här om en för svenskt näringsliv viktig marknad på 10–12 miljarder kronor om dagen.
- Antidumpingsåtgärder och utjämningstullar skall i princip inte tillämpas inom EES på de områden där EFTA tagit över EG-reglerna fullt ut.

För det andra; kapital och tjänster:

- Utgångspunkten är att liberalisera och harmonisera kapitalrörelser och handeln med tjänster fullt ut inom hela EES-området. Fria kapitalrörelser är en förutsättning för fri etablering.
- Ekonomiskt och monetärt samarbete stärks genom löpande samråd och informationsutbyte.
- Förutsättningarna för industrins och servicebranchens konkurrenskraft förbättras genom gemensamma regler för finansiella tjänster, transporter, audiovisuella tjänster, telekommunikationer och nya teknologier.

För det tredje; personens rörlighet:

- Här handlar det om att skapa gemensam västeuropeisk arbetsmarknad, som också omfattar arbetstagarnas familjemedlemmar, socialförsäkringskydd för migrerande arbetstagare, etableringsrätt för självständiga näringsidkare, ömsesidigt erkännande av examina och förenklad gränskontroll.

För det fjärde; angränsande politikområden:

- EES omfattar också en rad samarbetsområden som inte direkt hänför sig till någon av de fyra friheterna men som utgör viktiga delar i ett utvidgat europeiskt samarbete.
- Sammantaget omfattas tolv delområden: bolagsrätt, sociala frågor, miljö, konsumentskydd, forskning och utveckling, utbildning, små och medelstora företag, turism, medborgarnas Europa (ett samlingsbegrepp för åtgärder som främjar den enskilda medborgaren i hans eller hennes verksamhet), räddningstjänst, statistik samt ekonomisk och social utjämning mellan regioner.
- Parterna har även kommit överens om att konsultera varandra i utrikespolitiska frågor.

Så till EES-avtalets form:

- Avtalet kommer att innehålla en huvuddel där samarbetets mål och medel, de materiella bestämmelserna om de fyra ovannämnda friheterna och angränsande politikområden samt EES-institutionerna regleras. Denna del av avtalet kommer således motsvara den s.k. primära EG-rätten, i första hand Romfördragets regler.
- I bilagor till avtalet skall relevanta regler i den s.k. sekundära EG-rätten tas in och anpassas till ett EES-sammanhang. Det sker genom en hänvisningsteknik, dvs. bestämmelserna tas inte in i fulltext i själva avtalet.
- Översättning av bestämmelserna pågår, eftersom dessa i sin helhet skall publiceras på svenska.
- EES-samarbetet kommer att bygga på gemensamma former för beslutsfattande.
- På ministernivå inrättas ett EES-råd med deltagande av samtliga EFTAs och EGs medlemsländer samt EG-kommissionen.
- Det löpande arbetet kommer att avse både ändringar i de avtalade EES-reglerna och helt nya EES-regler.

- Beslut skall förberedas genom fortlöpande konsultationer. EFTA-länderna får rätt att när som helst och på vilken nivå som helst begära konsultationer om olika frågor och problem.
- Besluten skall fattas i ett gemensamt EES-organ, som också skall svara för förvaltningen av avtalet.
- För att motverka allvarliga ekonomiska, samhälleliga eller miljömässiga störningar har en allmän skyddsklausul införts i avtalet. Detta innebär att enskilda länder har rätt att temporärt göra avsteg från avtalets regler, dock med risk för motåtgärder.
- EGs existerande regelverk undergår kontinuerlig revidering i form av tillägg, tillämpningsbestämmelser och ändringar. Det arbetet utförs i ett stort antal kommittéer inom EG-kommissionen. I denna process skall EFTAländerna delta med experter på de områden som berörs av samarbetet.
- För de rättsliga avgörandena på internationell nivå kommer en gemensam EES-domstol att inrättas. Ett parlamentarikerorgan kommer att inrättas för samråd mellan parlamentariker i EFTAländerna och EG-parlamentet. Likaså förutses ett samrådsorgan med arbetsmarknadens parter.

Herr talman! Tidsplanen för det fortsatta arbetet med EES-avtalet är följande:

- parafering i november,
- undertecknande före utgången av detta år,
- på sedvanligt sätt inhämtande av synpunkter genom remissförfarande under november–december,
- proposition i vinter, och
- slutförande och ratificering under våren/försommaren.

Vår självklara utgångspunkt är att avtalet skall godkännas och ratificeras av alla de deltagande länderna. Om så trots allt inte skulle ske, är parterna överens om att en diplomatkonferens skall inkallas för att diskutera det uppkomna läget.

Herr talman! Man möter ibland föreställningen att ett EES-avtal – och i förlängningen ett medlemskap i EG – skulle lösa alla våra ekonomiska problem. Detta är inte riktigt. Grunden härför måste vi lägga på hemmaplan – genom en sund ekonomisk politik. Anpassningen till nya internationella konkurrensförhållanden kommer inte heller att bli smärtfri. I varje omställning finns både vinnare och förlorare. Men genom EES-avtalet ges bättre förutsättningar för en sund utveckling av den svenska samhällsekonomin.

Ett svenskt medlemskap i EG kan bli aktuellt tidigast 1995. Genom EES-avtalet får vi nu tillträde till EGs inre marknad den 1 januari 1993.

Genom EES-avtalet etableras också en högre nivå av samverkan mellan alla EFTA-länder och EG. När Sverige blir medlem i EG kommer vi därför att fortsatt ha ett väl utbyggt samarbete med de EFTA-länder som väljer att stå utanför EG. Inom EES-avtalets ram skapas också bättre förutsättningar för ett utbyggt nordiskt samarbete.

Med EES-avtalet som bas har Sverige tagit ett stort steg på vägen mot medlemskap i EG.

Till sist vill jag understryka att det varit en stor styrka i förhandlingarna att vi har haft en så bred enighet i riksdagen såväl om inriktningen av politiken i

stort som om uppläggningsarbetet. Regeringen är angelägen om att slå vakt om denna enighet när vi med EES-avtalet i botten går vidare mot ett svenskt medlemskap i EG.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

*Information från
regeringen*

Anf. 39 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga angående flyktingpolitiken och hur EES-avtalet påverkar flyktingpolitiken. Efter vad jag förstår av statsrådets redogörelse kommer det att bli fri rörlighet för människor från den 1 januari 1993. Jag skulle därför vilja ha litet upplysningar om hur man har diskuterat i den frågan.

Anf. 40 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag vill tacka Ulf Dinkelspiel för informationen.

EES är ju – och det tål att upprepas – inte bara av stor ekonomisk betydelse, utan det var också ett politiskt och psykologiskt genombrott. Avtalet är ju också ett handfast bevis på att den strategi vi har valt under de senaste åren var riktig. Det fanns de som misströstade och talade om missbedömningar osv. så sent som i somras. Avtalet är nu för svenskt vidkommande kronan på verket efter flera års hårt lagarbete. Jag vill särskilt rikta ett tack till Ulf Dinkelspiel, Frank Belfrage, Christer Asp och Stig Brattström för deras insatser. Vi är, herr talman, utomordentligt lyckligt lottade som inför det fortsatta arbetet har en stor stab av goda, högt kvalificerade tjänstemän i regeringskansliet.

Nu gäller det att gå vidare utöver de ekonomiska frågorna med det politiska och sociala innehållet. Det gäller jämställdheten, miljön, löntagarnas rättigheter, det parlamentariska inflytandet och demokratin över huvud taget.

Miljön är ett gott exempel på hur den svenska förhandlingstekniken har varit lyckosam. Vi valde i förhandlingarna att inte ge efter, att inte anpassa oss till den lägre, nuvarande EG-nivån, och vi medgav inte heller undantag. I stället valde vi att stegvis harmonisera på en allt högre gemensam nivå.

I det vidare arbetet, när det gäller att se det ekonomiska, det politiska och det sociala sammanhanget som en fråga med lika stora inbördes värden, vill socialdemokratin för sin del medverka till att ge sitt bidrag i det vidare arbetet i nationens intresse. Vi blir inte mindre svenska för att vi blir européer.

Min fråga till Ulf Dinkelspiel blir följande: Nu när onekligen stora resurser som tidigare varit kopplade till EES-arbetet kan frikopplas, kommer de då att kunna sättas in med full kraft för att verka för våra hjärtefrågor på de sociala områdena, så att vi där når samma goda resultat som vi har nått på miljöområdet?

Anf. 41 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tillhör inte den breda majoritet som har funnits i kammaren, men jag anser mig tillhöra en mycket bred majoritet utanför kammaren, som menar att det är svårt att ta ställning till avtalet och vara så överlycklig som alla är på grund av att vi vet så litet om vad det egentligen kommer att innebära. Därför är en av mina frågor: Hur skall regeringen nu bära sig åt för att få den breda enigheten i kammaren att också vila på en bred enighet

utanför kammaren, dvs. hur skall informationen om innebörden i avtalet komma ut och när? Jag anser att det är bråttom.

Efter vad jag har förstått har man kommit längre i andra länder som har varit med i förhandlingarna. Där har man inte hållit så hårt i papperen, utan man har sett till att släppa ut en del information under resans gång. Här har det varit väldigt svårt, anser jag. Det har lett till en mycket olycklig situation på så sätt att väldigt många människor i dag vet väldigt litet om vad avtalet kommer att innebära, och de har svårt att överblicka konsekvenserna.

På några sakområden skulle jag vilja ställa frågor. Det gäller dels miljöfrågorna. Vi har i EFTA-delegationen fått information om att vi får göra undantag, men vi har också fått information om att det inte kommer att tillåtas några permanenta undantag. Det innebär att om vi, när tidsfristen har gått ut, inte har harmoniserat oss av egen kraft eller i kraft av vem det nu blir fråga om, är det inte så säkert att vi får behålla våra särskilda regler, om nu dessa exempelvis är strängare.

Min andra fråga gäller regionalpolitiken. Kommer det att bli möjligt för Sverige att föra den regionalpolitik vi hittills har fört? Jag tänker på t.ex. Norrlandsstödet.

Min tredje fråga är: Kommer det här avtalet att innebära att vi måste göra grundlagsändringar och i så fall vilka?

Anf. 42 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill verkligen gratulera statsrådet Dinkelspiel. Det måste vara fantastiskt att efter allt det här arbetet i sitt jungfrutal här i kammaren kunna lämna en redovisning av ett lyckat resultat.

Det har gått rykten om att Sverige har varit oerhört okritiskt och i stort sett svalt allting trots de förbehåll som riksdagen beslöt om. Vi får väl så småningom se hur det är med den saken.

Jag har förstått att det kommer en sammanfattning av EES-avtalet, och därmed utgår jag från att själva avtalet också är offentligt. Det är ju offentligt i alla de andra länderna, hur det nu har gått till, och det vore tokigt om vi skulle behöva skaffa oss norskt eller danskt material. Jag utgår alltså från att det är offentligt i den form det nu har.

Vi får anledning att återkomma till en diskussion kring detta senare. Detta var ju, som statsrådet sade, en kort redovisning.

Jag lade emellertid i redovisningen märke till vad statsrådet sade om djur och växter. Det är ju mycket viktigt att vårt land kan upprätthålla den höga standard som exempelvis gör det möjligt för oss att exportera även till USA och Japan, där det är stränga bestämmelser.

Vidare har jag inget minne av att riksdagen har gett något mandat att förhandla om utrikespolitiken. Att vår utrikespolitik skulle underställas någon sorts konsultationer är för mig en nyhet.

Vi får som sagt återkomma till detta. Jag anser att jag har fått svar. Nu är avtalet offentligt, och vi kan börja studera det så fort vi kan få tag på det.

Anf. 43 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att detta är ett historiskt ögonblick, som vi väl ännu inte kan överblicka konsekvenserna av. Mot bakgrund av

vad statsrådet sade, nämligen att detta är det största avtal som någonsin sluits för Sveriges men även för EGs del, är det naturligtvis omöjligt att vid det här tillfället få preciserade beskrivningar av vad som hänt på olika områden.

Jag skulle ändå vilja pröva att få litet djupare information på ett område, nämligen vad gäller arbetsmiljön, som jag inte tycker kom fram så tydligt i statsrådets inledning. Det är ju så att vi, med all rätt, i Sverige berömmar oss av att på detta område ha en lagstiftning och ett regelverk som är ganska välutvecklade. Vi har t.ex. regler för maskinprovning, som innebär att maskiner skall provas av tredje man. Vi har alltså inte nöjt oss med maskintillverkarens intyg. När det regelverket infördes ledde det också till att vissa typer av arbetsolyckor drastiskt minskades, nämligen de stympningsskador man kan få exempelvis av excenterpressar.

Jag skulle gärna vilja ha ett litet mer preciserat besked. Tillhör detta de områden där vi även fortsättningsvis kan ha höga krav, och kan vi också ställa sådana höga krav på maskiner vi importerar? Eller är detta ett område där vi så att säga har fått ge vika i förhandlingarna?

Anf. 44 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Först vill jag ge mina hjärtliga gratulationer till ett fint resultat. Jag är övertygad om att det här väsentligt kommer att medverka till och lägga grunden för en livskraftig utveckling i Sverige i fortsättningen.

Det var en passus jag speciellt fastnade för, nämligen vad statsrådet sade om att parterna har förbundit sig att konsultera varandra i utrikespolitiska frågor. Det skulle vara intressant om statsrådet litet grand ytterligare ville utveckla vad detta kan innebära i fortsättningen.

Statsrådet nämnde också att det skall inrättas ett parlamentarikerorgan för samråd. Kan statsrådet utveckla detta litet grand? Har det t.ex. talats om frekvens, vilka frågor som skall behandlas, om det finns begränsningar, vilka områden som kommer att beröras? Var någonstans kommer samrådet in?

Det finns ju en mängd tjänstemän som är erhört väl insatta i dessa frågor, medan vi parlamentariker inte vet särskilt mycket om detaljer eller konsekvenser. Därför är det angeläget för oss att få ytterligare information om dessa frågor, så att vi inte hamnar utanför.

Anf. 45 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Först och främst vill jag tacka för de vänliga ord som riktats till mig med anledning av att avtalet har förts i hamn.

Till Ingela Mårtensson: Flyktingpolitiken berörs inte alls av avtalet. Det är en fråga som diskuteras mellan EGs medlemsländer, men dessa har inte själva kommit överens i denna fråga. Varje land kan alltså upprätthålla de regler som det vill. I framtiden kan en harmonisering bli möjlig, men i dagsläget är det inte så.

Sedan till Pierre Schori: För det första vill jag återgälda de vänliga orden och för min del tacka för ett fruktbart samarbete tidigare. När det för det andra gäller hans allmänna bedömning, att avtalet är av både politisk, psykologisk och ekonomisk betydelse, kan jag bara instämma i denna. Det här är icke bara ett ekonomiskt och icke heller bara ett ekonomiskt och socialt avtal – betydelsen av avtalet sträcker sig betydligt längre.

När det gäller det sociala området har vår gängse linje, den som vi alla har varit överens om, varit att vi skall åstadkomma ett så brett samarbete som möjligt. Vi begränsas av att full enighet inte råder om den sociala stadgan inom EG, varför EG inte kan ta in den dimensionen i avtalet mellan EFTA- och EG-länderna. Men det är vår förhoppning att vi med det sociala handlingsprogrammet i botten och så småningom med en social stadga skall kunna gå vidare även på detta område.

Gudrun Schyman ställde frågan när vi får information beträffande avtalet. För det första: Jag tror inte något land har spridit så mycket information om EES-avtalet som Sverige. Varenda rättsakt finns återgiven i de grönböcker som har publicerats. Där ser man den fulla innebörden av avtalet. Det är dessa rättsakter som vi nu tagit över. Man kan säga att avtalet innehåller en del bestämmelser. Men det är i stor utsträckning "en kappa". Vi har efter hand redovisat också innehållet i detta både utåt och inte minst i EFTA-delegationen.

För det andra måste jag, med anledning av att Birgitta Hambraeus sade att avtalet redan är publicerat i andra länder, säga att det förvånar mig, herr talman, för jag har ännu inte sett avtalet. Skälet är att avtalet inte föreligger klart. De delar som vi kom överens om i söndags skall man nu arbeta med under de närmaste två tre veckorna. Vår förhoppning är att avtalet skall föreligga klart omkring den 15 november. Parallellt härmed håller vi på med att översätta texterna. Vår avsikt att så fort det någonsin är möjligt, och i omedelbar anslutning därtill, offentliggöra hela texten till avtalet.

När det gäller innehållet i avtalet har vi faktiskt givit ut en kort version redan i förrgår där hela avtalet redovisas. Vi arbetar nu på en skrift där avtalets innehåll redovisas mera utförligt. Jag kan inte exakt lova när den kommer ut, men den skall kunna föreligga inom ett par månader.

Gudrun Schyman frågade vidare om undantag görs på miljövårdsområdet och om det fanns permanenta undantag på miljövårdsområdet. Svaret är ja. I praktiken har vi fått permanenta undantag på vissa områden. Asbest är ett exempel. Det är nämligen så att man skall ha en översyn efter en viss tid, men om det inte råder enighet kommer undantaget att fortsätta att gälla. Det fordras alltså enhällighet mellan parterna. Vi måste ge vårt samtycke till att undantaget avskaffas.

När det gäller regionalpolitiken är det vår bedömning att den i allt väsentligt skall kunna fullföljas med det avtal som vi har. Beträffande grundlagsändringar är det vår bedömning att sådana inte behövs. Däremot förbereds ett arbete med grundlagsändringar med sikte på svenskt medlemskap i EG.

Birgitta Hambraeus ställde frågan om vi har svårt allt, om vi inte begärt undantag. Av vad jag redan här sagt, herr talman, framgår att vi har undantag på de områden som vi har bedömt som särskilt känsliga i förhandlingarna. Det gäller framför allt skydd för hälsa, miljö och säkerhet. Där har vi i praktiken permanenta undantag på de punkter där vi bedömde detta nödvändigt. Där är alltså tanken att harmoniseringen skall ske på ständigt stigande nivåer, alltså är det EG som skall anpassa sig till oss uppåt.

I övrigt har vi ett relativt begränsat antal undantag, men det beror på att våra problem också var mycket små när det gäller anpassningen till EGs regler.

Beträffande utrikespolitiken ställde två talare frågan om konstellationer i utrikespolitiska frågor. Vad som här kan påpekas är precis detsamma som offentliggjordes redan i december 1989 vid EFTAs och EGs gemensamma ministermöte, då man kom överens om att ha konsultationer periodiskt, kanske ett par tre eller fyra gånger om året då EFTA- och EG-ministrarna möts för att även diskutera andra frågor. Några närmare preciseringar har inte gjorts på denna punkt.

Beträffande veterinära bestämmelser har vi på några punkter utverkat högre nivåer. Vi har slagit fast våra egna normer på det området. Det gäller bl.a. "mad cows" – "vilda kor", eller hur det nu har översatts till svenska.

Angående maskinsäkerhet vill jag säga att vi på det området utverkat ett temporärt undantag för att underlätta anpassningen till nya metoder för att fastställa maskinsäkerheten. När det gäller normerna beräknar vi att i stort kunna behålla dem.

Vad slutligen gäller ett parlamentarikerorgan mellan EFTA-länderna och EG är tanken att det skall bygga på de regler som har gällt för EFTA-parlamentarikerna på EFTA-sidan och EG-parlamentet, dock icke när det gäller beslutsfunktionerna på EG-sidan. Man upprättar ett gemensamt parlamentarikerorgan med lika representation för EFTA-länderna och EG. Dess synpunkter skall kunna inhämtas på ett tidigt stadium. I det ögonblick då ett kommissionsförslag eller motsvarande ligger på medlemsländernas bord skall det överlämnas till parlamentarikerorganet, som skall kunna ge sina synpunkter på detta. Dessa skall kunna beaktas i det fortsatta arbetet fram till beslut. Här bygger vi på erfarenheter från både EFTA-parlamentarikerna och den s.k. rikskommittén.

Anf. 46 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tror inte riktigt att det är sant att Sverige är det land som har informerat mest. Det är möjligt att andra länder, t.ex. Norge, har varit duktigare på att få ut hemligt material på andra vägar. Det har i alla fall funnits dokument i omlopp, och det har varit en helt annan diskussion i dessa frågor än vad som har förekommit i Sverige. Det är också betecknande att det var först i går som man kunde läsa några kritiska kommentarer från en regeringsledamot. Det var Ulf Dinkenspiel själv som sade att man inte skall tro att det här löser alla problem, att det här innebär en hård konkurrens och att det kommer att innebära utslagning. Alla är inte vinnare. Några sådana utlåtanden har man nästan inte märkt i debatten över huvud taget.

Jag vet inte vad som menas med att vi "i allt väsentligt" kan behålla det regionalpolitiska stödet. Jag undrar vad det är som inte inbegrips i detta. Vad innebär alltså "i allt väsentligt"? Det kan ju inte innebära att det totala regionala stödet får vara kvar. Jag skulle vilja ha ett förtydligande på det området.

Anf. 47 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag måste tillstå att jag helt enkelt inte förstod svaret på min fråga, som rörde bl.a. maskinprovningen. Vi har gått med på nya metoder, men normerna räknar vi med att ha kvar, sade Ulf Dinkenspiel. Det var ett väldigt diffust svar. Antingen har vi fått acceptans för våra högre krav som

innebär att maskinerna prövas av tredje man, eller också nöjer vi oss med den lägre nivå som gäller inom EG och som innebär att tillverkaren intygar att maskinen är bra. Jag skulle gärna vilja ha ett mer preciserat svar.

Anf. 48 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Till Gudrun Schyman vill jag säga att jag trots allt tror att den information som vi har gett är betydligt mera ymnig än informationen i andra länder. Men jag håller gärna med om att det finns omätliga behov, och vi kan alla medverka till att ge ökad information inför den förestående diskussionen om detta avtal. Avtalet kommer att gå ut på sedvanlig remiss och kanske bli föremål för offentliga utfrågningar och liknande. Allt som kan göras för att sprida information och bidra till diskussion om avtalet är av godo.

I fråga om maskinsäkerhet gäller undantaget teknikerna. Vi måste ha andra tekniker för att kunna kontrollera att normerna upprätthålls, men normerna kan upprätthållas med EES-avtalet.

När jag sade "i allt väsentligt" beträffande regionalpolitiken syftade jag på det faktum att det tidigare fanns ett driftsstöd som man ändå har beslutat att avveckla. I övrigt kan jag inte se någonting i vår regionalpolitik som står i strid med EES-avtalets regler.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § (forts. från 8 §) Svar på interpellation 1991/92:3 om den ekonomiska brottsligheten

Anf. 49 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller de tidigare inläggen finns det ingen större anledning för mig att kommentera de uttalanden som Ingbritt Irhammar och Jerry Martinger gjorde av det skälet att de har förstått vad jag har sagt. Vi har en likartad uppfattning.

Beträffande Hans Göran Francks och Lars Bäckströms inlägg är det helt uppenbart att jag antingen har varit en dålig pedagog eller också har dessa två herrar inte riktigt velat förstå det som jag har sagt.

Jag vill ändå börja med att tacka Hans Göran Franck för välkommandet. I och för sig visade Hans Göran Francks efterföljande ord att välkommandet inte kom från hjärtat, men artighet är alltid trevligt, så jag tackar för välkommandet.

Lars Bäckström sade att vi förhoppningsvis skulle slippa att debattera. Jag undrar varför han och jag befinner oss i denna kammare om det inte är just för att debattera. Jag är mycket intresserad av hur det uttalandet egentligen skall tolkas, men det kan vi ta i ett annat sammanhang.

Tillbaka till sakfrågan. Jag skall nu försöka vara tydligare än vad jag tidigare var.

Min utgångspunkt, som jag hoppas är gemensam, är bl.a. detta som Jerry Martinger pekade på. Vi skall inte ha en straffrättslig lagstiftning om inte

målsättningen är att brotten skall beivras. Det måste vara det gemensamma målet.

Samtidigt ser vi alla att det finns brister i vårt system. Vi klarar inte av att utreda och därmed kan vi inte beivra alla de brott som begås i samhället. Ekobrotten, bl.a., har uppmärksammats. Ett enigt justitieutskott anmodade i våras regeringen att närmare undersöka möjligheten att effektivisera beivrandet vid ekobrott. Regeringen gav alltså ett uppdrag. Det material som kom fram inför sommaren visade mycket tydligt att ett grundläggande skäl till att vi i dag misslyckas med att beivra ekobrotten är den stora brist på poliser som råder. Det rör sig inte om brist på polistjänster utan om brist på poliser. Det finns alltså ett omfattande antal vakanser inom polisen.

Den tidigare regeringen gav senare mycket omfattande tilläggsdirektiv. Om man vill bedriva detta arbete seriöst, måste det alltså få ta sin tid. Direktiven gavs i början av sommaren, och resultatet skall vara färdigt den 1 december, om jag minns rätt.

Så länge som det råder brist på poliser – det är där proppen finns – måste vi våga se verkligheten sådan den är. Vi klarar inte av att utreda alla brott. När verkligheten ser ut som den gör måste man bestämma sig för i vilken ordning man skall beivra.

Från borgerlig sida har vi uttalat att på sikt – förhoppningsvis snart, bl.a. genom att öka antagningen till polisutbildningen – skall de handlingar som vi anser vara brottsliga beivras. Men trots de stora bristerna får man inte göra avkall på att beivra våldsbrott, som berör den personliga integriteten, och narkotikabrott, som utgör ett hot mot ett uppväxande släkte.

Även om Hans Göran Franck och Lars Bäckström inte säger rent ut att vi måste välja – vilket även ni måste göra – kan jag inte tolka era uttalanden på något annat sätt än att ni väljer att prioritera ekobrotten medan våldsbrotten och narkotikabrotten får vara tills vidare.

Vi inom den borgerliga regeringen har övertagit ett system som är skapat av vänsterpartierna, ett system med brist på poliser. Vi kommer att ta krafttag för att undanröja denna brist, så att vi alla kan säga att vi klarar av att beivra de beteenden som är brottsliga.

Anf. 50 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det som Gun Hellsvik här sade om att jag inte skulle ha yttrat mig om våldsbrotten och narkotikabrotten är klart oriktigt. Både av min interpellation och mitt inlägg framgår det att jag är av den uppfattningen att även dessa brottsområden, i likhet med ekobrotten, skall prioriteras. Jag står fast vid det beslut som riksdagen fattade för länge sedan, nämligen att just dessa brottsområden skall prioriteras, och denna prioritering har gjorts av en bred riksdagsmajoritet.

Gun Hellsvik försöker nu riva upp detta ställningstagande. Man kan i dag beklaga, inte så mycket det som Jerry Martinger sade utan att Ingbritt Irhammar, som tidigare har ställt sig bakom riksdagens linje, nu svävar på målet och börjar tala om andra områden. Jag vill ha ett klart besked: Står Ingbritt Irhammar fast vid att dessa tre brottsområden skall prioriteras?

Jerry Martinger är enligt min mening konsekvent. Han har i justitieutskottet reserverat sig emot den skrivning som riksdagen sedan beslutade om.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

Tillsammans med andra moderater godtog han inte den prioritering som kom till uttryck i det sistlidna årets budgetproposition.

Det är en korrekt linje. Där har aviserats var man står. Och det är precis den linje som Gun Hellsvik nu fullföljer. Det är en klart moderat politik som nu har blivit införd när det gäller brottsbekämpningen. Detta är mycket beklagligt av den enkla anledningen att vi i dag kan se ett starkt ökat intresse hos företag, näringslivsorganisationer, fackliga sammanslutningar och branschorganisationer att föra en aktiv, prioriterad, märk väl prioriterad, kamp mot ekobrottsligheten. I detta sammanhang har det skett en förändring när det gäller inställningen som kan skapa nya möjligheter för en mer framgångsrik bekämpning av ekobrottsligheten.

Det som är mest allvarligt är att Gun Hellsvik i dag genom sitt framträdande har gett felaktiga signaler till myndigheter och allmänhet. Frågan om hur känsligt detta är har utretts utförligt, eftersom vi har haft svårigheter att få genomslag.

Till Jerry Martinger kan jag säga att jag gärna kan vara självkritisk – inte heller vi socialdemokrater har gjort tillräckligt på detta område. En grupp aktiva socialdemokrater har drivit frågan i årtal. Jag hoppas att det sker ett klart genomslag inom vårt eget parti liksom inom näringslivsorganisationer och inom fackliga organisationer.

Anf. 51 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Till statsrådet Hellsvik vill jag säga att när jag sade att jag hoppas att vi inte skall mötas i alltför många debatter, menade jag att jag vet att moderaterna har sagt lag och ordning. Jag hade hoppats att man också skulle kunna lägga till lag och rättvisa. Med en aktiv justitieminister på detta område behöver vi inte mötas i debatter, alltså om det som redan bör göras är gjort. Det är det som jag menar. Men jag är rädd för att jag inte blir bönhörd i denna fråga. Det är min farhåga. Så måhända får vi mötas i debatter.

Jag vill ta upp tre punkter. Den första gäller resursfrågan. Den andra gäller hur justitieministern ser på det beslut som riksdagen fattade i våras, dvs. det som Hans Göran Franck tog upp. Det var nästan total enighet i justitieutskottet om prioriteringen. Det enda undantaget var moderaterna. Den tredje punkten gäller om justitieministern tänker verka för ny lagstiftning, t.ex. på konkursområdet, för att stävja de planerade konkurser som används i konkurrenssyfte.

Beträffande resursfrågan hade vi i vänsterpartiet oerhört moderata krav, alltså rent semantiskt, hovsamma. Vi begärde 8 miljoner mer till polisväsendet och 5 miljoner mer till åklagarmyndigheten för att åtgärda resurssituationen. Vi fick avslag. Vill statsrådet ge mer resurser till polisväsendet och åklagarväsendet för att stävja den ekonomiska brottsligheten? Det är en oerhört konkret fråga.

Jag vill också fråga justitieministern följande. Delar justitieministern justitieutskottets värdering från i våras om att detta är ett prioriterat område, eller följer statsrådet den moderata linjen? Representerar således justitieministern regeringen eller moderata samlingspartiet? Jag förutsätter att statsrådet rimligen representerar regeringen. Då borde statsrådet ansluta sig till

den syn som justitieutskottet gav uttryck för i våras, jag tror att det var i betänkande 23.

Min fråga om en ny lag är mycket konkret. Kan statsrådet medverka till att skapa en ny lag på området? Jag tror inte att det behövs en ny lagstiftning. Det räcker långt att följa den lagstiftning som finns och se till att det finns resurser för det. För närvarande håller Stockholmsområdet och Malmöområdet på att bli ett frizonsförsök när det gäller vissa avsnitt om ekobrottslighet. Det finns inga resurser. Jag talade i tidigare inlägg om 4 000 konkursbrott när det är 5 000 och om att man har resurser att utreda 1 000. I den digra lunta som jag håller i här, Gun Hellsvik, finns det uppgifter på konkurser till ett värde av 9,1 miljarder. Det är många konkurser. BRÅ säger att det i tre fjärdedelar av fallen är fråga om brottslighet. Denna lista måste göras tunnare, Gun Hellsvik, eller hur? Och de misstänkta brotten måste utredas. Kan vi mötas om ett år och veta att de misstänkta fallen är utredda? Det är en oerhört konkret fråga att ta upp.

I mitt sista inlägg kommer jag att ge några tips till statsrådet inför budgetberedningen för att det skall kunna skapas mer effektivitet inom befintliga ramar.

Anf. 52 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Nu talar vi om prioriteringar av brott som skall bekämpas, och jag får en direkt fråga om vilka tre områden som skall prioriteras. Jag tycker att frågan är fel ställd. Jag kan nämligen aldrig acceptera att det är bara tre områden som skall vara prioriterade när det gäller brottsbekämpning.

Jag nämnde inledningsvis hur viktigt jag anser att det är med brottsförebyggande åtgärder. Jag hade uppfattningen att vi i justitieutskottet var överens om att detta var ett prioriterat område och att riksdagen har ställt sig bakom det. Vi har inte precis använt ordet prioriteringar, men vi har sagt att det i alla former av verksamhet skall vara viktigt. Litet grand blir detta alltså en lek med ord.

Jag kan aldrig ge upp kravet på att brottsoffren måste prioriteras. Det är också kopplat till våldsbrott. Då kan man försvara sig med att säga att det är fråga om våldsbrott. Men det är det inte alltid. Lägenhetsinbrott är inte våldsbrott och ändå finns det brottsoffer bakom som verkligen lider. Dessa måste tas om hand. Det måste vara ett prioriterat område att ta hand om brottsoffer, vilket justitieministern också har uttalat och regeringen står bakom.

Sedan finns det en verklighet som styr. Det är självklart att om jag skulle vara chef på en polisstation och jag var ensam på stationen och fick reda på att någon har blivit nedslagen på gatan, fick jag lämna min utredning om ekonomiska brott för att gå ut och hjälpa till. Men tyvärr är det inte ens så väl i dag i polisbristens Sverige. Det är t.o.m. på det sättet att de som utsätts för våldsbrott inte alltid får hjälp direkt. Och de som utsätts för lägenhetsinbrott och verkligen är oroliga får inte heller hjälp eller stöd direkt. Därför kan vi egentligen inte säga att något av de olika områden som vi tidigare har sagt skall vara mycket hårt prioriterade är det. Inte ens det kan vi leva upp till i Sverige i dag. Därför är det så viktigt att man börjar i rätt ände. Det

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

anser jag att den borgerliga regeringen har gjort genom att se till att utöka de resurser som man vet krävs redan nu och att sedan avvakta denna utredning för att se vilka ytterligare åtgärder som måste vidtas.

Anf. 53 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Precis som Lars Bäckström sade är det nog i och för sig inte fel på konkurslagstiftningen, utan det är just de bristande resurserna som gör att vi inte kan se till att beivra de brott som sker i samband med konkurser.

Som jag och även andra tidigare har sagt måste vi ha som mål att beivra alla brott som begås. Men vi måste också ha modet att våga se verkligheten.

Hans Göran Franck har i själva interpellationen och sedan i sitt anförande pekat på de ökande problemen med ekobrotten. Varför har vi dessa ökande problem? Ja, det borde en företrädare för det tidigare regeringspartiet ha anledning att fundera en hel del över. Under en följd av år har nämligen polisens resurser minskat. Och det har inte skett en minskning när det gäller anslagen i sig utan när det gäller en viktig resurs, nämligen antalet personer. Man har minskat polisutbildningen, och man har inte kunnat fylla på med de människor som behövs för att bedriva verksamheter för beivrande av brott.

För ett antal år sedan inrättades nya ekotjänster. Jag tror att det var Lars Bäckström som tog upp frågan om fler ekotjänster. Om jag är rätt informerad har det inrättats 150 nya ekotjänster. Men vad har det inneburit? Jo, det har inte funnits utbildade människor för att tillsätta dessa tjänster. Därmed har detta bara lett till att vakanserna har ökat. Det är därför som vi från den borgerliga regeringen menar att, precis som Ingbritt Irhammar sade, vi måste börja i rätt ände, vi måste se till att få fram utbildad personal, så att vi kan ta krafttag även mot ekobrotten. Detta är emellertid inte något som ligger i dvala i dag, men det behöver göras betydligt mer.

Jag kan också påpeka att det i äskandena från åklagarmyndigheten finns äskande om särskilda medel för ekokurser inför nästa budgetår. Och detta har inte den borgerliga justitieministern stoppat på vägen.

Anf. 54 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att det finns andra viktiga kriminalpolitiska frågor. Men man kan inte, som Ingbritt Irhammar gjorde, blanda äpplen och päron. Det gör hon i grund och botten för att på det sättet så att säga relativisera sönder det beslut som hon själv i flera år har stått bakom. I fråga om valet i brottsbekämpningshänseende skall nämligen resurserna prioriteras, ges företräde, när det gäller de här tre aktuella brottsområdena: ekobrott, narkotikabrott och våldsbrott.

I den senaste budgetpropositionen uttalar regeringen att polisens insatser när det gäller spaning och utredning särskilt bör inriktas på våldsbrott, narkotikabrott samt ekobrottslighet, och då speciellt det som hotar stora samhällseliga värden som miljöbrottslighet. Det är angeläget, förklarade regeringen, att de resurser som statsmakterna avdelat för prioriterad verksamhet verkligen används för det avsedda ändamålet. Mot detta reserverade sig de moderata ledamöterna i justitieutskottet. Det är denna politik som Gun Hellsvik nu fullföljer. Om hon fortsätter på den här inslagna vägen, blir hon moderaternas justitieminister men inte Sveriges justitieminister.

Det här tycker jag är högst betänkligt. Det är verkligen en ny politik. Det är mycket märkligt att en centerpartist här så klart frånträder den linje som man tidigare har följt. Detta kan bara förklaras med att man är mycket mera angelägen om att få vara med och regera än om att stå fast vid de beslut som fattades så sent som i våras. Det är alldeles självklart, som också Gun Hellsvik säger, att alla brott skall bekämpas så långt det någonsin är möjligt. Men hon har själv varit inne på svårigheterna när det gäller att kunna bekämpa all brottslighet. Vi har dessutom en betydande dold brottslighet. Vi måste, som Gun Hellsvik själv har sagt, träffa ett val. Riksdagen har också träffat detta val, vilket jag gång på gång har understrukt.

Sedan måste jag säga till Jerry Martinger att den BRÅ-skrift som han åberopade är gjord av Axberger. BRÅ står inte bakom allt det som Axberger har sagt. Tvärtom riktas mycken kritik mot det som han har sagt. Vad BRÅ har sagt i den här frågan får alltså en felaktig etikett.

Till slut: Det gäller att på bred front gå fram mot ekobrottsligheten. Felet var, och här har justitietskottet framfört skarp kritik, att rikspolisstyrelsen hade gjort en felaktig prioritering och fördelning. För detta fick man motta en enhällig kritik. På den punkten avvek inte ens Jerry Martinger. Detta beror på att det är mycket svårt att få genomslag när det gäller intentionerna. Det är därför som jag gång på gång har sagt att det är mycket farligt och mycket betänkligt att justitieministern i dag har gett den här signalen till myndigheterna, vilken kan få elakartade konsekvenser.

Anf. 55 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Naturligtvis är det riktigt, som statsrådet säger, att säkerhet till liv och lem måste tryggas. Jag tänker då på detta med kvinnofrid, på Birger jarl osv. Men det är så elementära saker att vi icke behöver träta om dem. Vi skall väl ha något annat än en ren nattvaktarstat för den fysiska säkerheten. Då kommer ekobrotten med i bilden. Här finns det en koppling till andra frågor.

Chefen för Stöldskyddsföreningen, Fred Larsered, säger i senaste numret av Polistidningen att det finns en övre gräns, att vi måste börja åtgärda saker och ting. Han säger:

”– Hur ska man få de underställda att visa någon moral när till exempel en bankdirektör kan hyra en lyxvilla till priset av en liten lägenhet, och sedan få komma undan med att han varit ’i god tro’?”

Detta undrar alltså Stöldskyddsföreningens chef, som arbetar med just egendomsbrott som drabbar den enskilde individen. Det finns således en viss koppling även här.

Framför allt gäller det resursfrågorna. Det är riktigt, som statsrådet säger, att åklagarväsendet måste ha resurser, så att man kan resa till en konferens om ekonomisk brottslighet. Detta visar bara hur groteskt läget är. Frågan borde ju inte ens behöva drivas. Det är emellertid sakläget just nu.

Jag vet t.ex., och det är sanning, att man vid åklagarmyndigheten i en viss region inte kunde delta i en konferens om ekonomisk brottslighet om inte en annan myndighet betalade resan. Så uttunnade är resurserna!

Det finns en mängd tjänstemän, men det finns också många ekorotlar där tjänsterna bara är besatta till hälften. Så är det. Hur kan vi lösa detta pro-

blem? Ja, det måste vara marknadsmässiga löner för ekonomerna. Det är ju inte bara polismän i största allmänhet som behövs, utan det behövs också människor som har en gedigen ekonomisk utbildning bakom sig. Det är vad som behövs för att vi skall klara dessa saker. Det handlar om att lönerna icke ligger i paritet med marknaden. På det viset har skatteförvaltningen delvis tömts på personal.

Ekobrottsligheten skall ju så att säga stå på fyra ben: skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna, åklagar- och domstolsväsendet samt polisen. Här är resurserna mycket klena och så ojämnt fördelade att det bord som benen skall stötta upp är ett lutande plan. Pengar försvinner alltså, och brott begås. Det är mycket svårt att få stopp på detta just på grund av nämnda lutande plan. Det är i detta sammanhang som statsrådet skall kunna säga om det blir ytterligare någon resursökning, förutom den till åklagarna. En åklagare måste ju kunna åka till en konferens. Det tas här ett litet steg, men det är alldeles för klen.

Om statsrådet ber sina handläggare att ta fram siffror över ambitionsnivåer och beloppsgränser när det gäller den ekonomiska brottsligheten kommer hon, tror jag, att ha synnerligen goda argument i samband med de interna överläggningarna med fru Wibble om resurser.

Det mest lönsamma som man kan göra vad gäller statsfinanserna är ju att slopa sparbetingen inom åklagarväsendet. Det skulle gynna rättssäkerheten och även statskassan. Det gäller också kronofogde- och skattemyndigheterna liksom polisväsendet. Det är här en fråga om resurser. Dessutom behövs det en ny lagstiftning för att det skall gå att åtgärda de planerade konkurser som ändå görs i ekonomiskbrottsligt syfte. Det är alltså vad som behövs, statsrådet!

Anf. 56 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Den utredning som jag citerade ur i mitt anförande är en utredning om ekonomisk brottslighet som har gjorts inom brottsförebyggande rådet. Det är självfallet enskilda personer som har gjort utredningen. Så är ju alltid fallet när det gäller utredningar inom BRÅ.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1991/92:5 om den svenska lotterilagstiftningen

Anf. 57 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till en internationalisering av den svenska lotterilagstiftningen i syfte att möjliggöra kasinospel enligt internationella regler i Sverige. Sten Andersson säger att det är endast i Sverige och Albanien som kasinospel med internationella regler inte tillåts eller planeras tillåtas. Enligt vad jag erfarit har man inte heller i Norge för närvarande några planer på att tillåta kasinospel enligt internationella regler. Däremot har man i Danmark, i Finland och i Polen på senare tid byggt ut en kasinoverksamhet av internationell

typ. I vår omedelbara omvärld blir således det legala kasinospelandet alltmer utbrett. Det är troligt att utbyggnaden av kommunikationer och den ökade internationaliseringen kommer att medföra att spel på kasino blir alltmer vanligt framöver, även bland svenskar.

I olika sammanhang har frågan om att inrätta kasinon av internationell utformning även i Sverige behandlats.

Motiven som framförts för att införa internationella kasinon i Sverige har framför allt gällt möjligheterna att motverka den illegala spelverksamheten, att främja turismen, att begränsa valutautflödet samt att tillföra det allmänna inkomster.

De skäl som framförts mot införande av kasinon i Sverige har, som Sten Andersson säger, framför allt rört riskerna för spelberoende och därmed förknippade sociala skadeverkningar.

Som svar på Sten Anderssons fråga anser jag att det, framför allt med anledning av senare tids utveckling i våra grannländer, nu finns anledning att närmare studera effekterna av utvecklingen i vår omvärld.

Ett sådant arbete bör innefatta en kartläggning av situationen och senare tids utveckling i våra grannländer samt en beskrivning av verksamhetens omfattning och ekonomiska förutsättningar liksom av vilka regelsystem som i olika avseenden tillämpas. Med regelsystem avser jag frågor om huvudmannaskap, beskattning, tillsyn m.m. samt om vilka åtgärder som vidtagits för att undvika att verksamheten får negativa sociala följdverkningar.

Anf. 58 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Inledningsvis skulle jag vilja ta upp en viss fråga. Det handlar då om en form av insinuation i svaret. Statsrådet har inte självt skrivit svaret och har heller inte läst det innan han kom hit.

Jag vill dock framhålla att jag i min interpellation inte säger att det är tillåtet i Norge att spela på kasinon. Jag säger i stället att detta i "i stort sett samtliga europeiska länder" är tillåtet. Däremot finns det i Norge ett myntspel, och detta återfinns på samtliga offentliga inrättningar samt i varuhus och butiker. Den här verksamheten sker i Röda korsets regi.

I går kväll hade jag ett samtal på telefon med en man som är mycket initierad i dessa frågor. Han påstod, ja, i princip svor han på, att ett lagförslag för närvarande så att säga är på väg genom det norska parlamentet och att det numera är tillåtet i Albanien att spela på kasinon enligt internationella regler.

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag säga att jag själv aldrig har spelat på roulett. Jag har heller aldrig stått och dragit i spakarna på någon "bandit". Jag tycker att det är en löjlig spelform. Men som politiker vill jag inte bestämma vad andra skall spela på.

Ett annat missförstånd som kan uppstå i det här sammanhanget gäller följande. Statsrådet säger att jag har refererat till de sociala problem som kan uppstå om kasinon eller "banditer" fullt ut får verka i Sverige. Vad jag har återgett är alltså inte mina synpunkter utan andras. Jag har gjort det därför att jag anser att de är felaktiga. Framför allt ger de uttryck för en kvalificerad dubbelmoral som, tyvärr, i alltför stor omfattning märks i Sverige.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Svar på interpellationer

Det får en annan icke oväsentlig konsekvens. Jag tänker då på det s.k. politikerföraktet. Vi skapar ju här i kammaren lagar. I vissa fall saknar en majoritet av befolkningen förståelse för dessa. Jag vill anföra ett par exempel på dubbelmoral som gör att följande uttryck – det här är inte kritik mot statsrådet – återigen har aktualiserats: När far super är det rätt.

Det skulle alltså vara socialt negativt att spela på kasinon enligt internationella regler eller att lägga några kronor i en "enarmad bandit". Men hur är det när staten står som arrangör? Om det vore tävlingar på Solvalla i kväll skulle jag kunna åka direkt dit och spela för hur mycket pengar jag vill. Om jag har tur och vinner, får jag pengarna i handen inom loppet av två minuter.

Jag skulle också kunna gå bort till en butik på Drottninggatan och köpa en Trisslott. En sådan kostar 20 kr. En vinst om maximalt 1 000 kr. får jag genast kontant i handen.

Det finns inte någon "enarmad bandit" som kan göra motsvarande prestation. Men när staten tjänar pengar tillåts spel. Då struntar man totalt i de sociala konsekvenserna!

Herr talman! Jag är trots allt nöjd med statsrådets svar. Jag hoppas att nämnda kartläggning inte tar för lång tid. Det är min principiella uppfattning att myndiga medborgare i ett land själva skall få bestämma vilka spelformer de vill utnyttja. Det skall inte politikerna avgöra.

Anf. 59 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag vill inledningsvis försäkra Sten Andersson i Malmö om att jag har läst interpellationen. Jag har läst och gått igenom det svar som har lämnats. Vi har ägnat om inte någon timme så i alla fall en rätt betydande tid åt att diskutera dessa problemställningar i olika sammanhang.

Vi kan väl lämna Norge och Albanien därhän. Jag kan förstå varför Sten Andersson litet skämtsamt tar upp dessa exempel. Sten Andersson kan nog förstå varför jag också noterar dem i mitt svar. Det kan vi vara överens om.

Jag har till skillnad från Sten Andersson upplevt kasinoverksamheten. Jag känner inget större nöje av att spela på roulette av internationell typ, men jag har i alla fall sett miljöerna. Jag kan förstå att det finns problem som gäller den sociala situationen. Jag var senast i somras i Atlantic City i USA. Det finns uppenbarligen problem avseende spelverksamheten.

Man får dock konstatera att det i dag förekommer illegal spelverksamhet i Sverige som i sin tur för med sig kriminalitet av rätt allvarlig art. Det finns en hel del fördelar med att legalisera verksamhet som annars bedrivs illegalt. Det gäller i många olika sammanhang. Det är ganska uppenbart enligt mitt sätt att se att illegal spelverksamhet i ett sådant fall skulle begränsas och kanske näst intill upphöra helt, vilket i sig är positivt.

Om vi dessutom i vår omvärld har kasinoverksamhet som är lättillgänglig för svenskar, på Åland, i Danmark, för att ta ett par exempel, är det klart att svenskar ändå har möjlighet att ägna sig åt sådan här verksamhet på ett sätt som gör att Sverige tappar arbetstillfällen och turism samt att staten och måhända även folkrörelserna tappar inkomster. Det finns alltså flera skäl som talar för en legalisering och för att man inför denna spelmöjlighet också i Sverige. Men i den kartläggning som skall göras måste självfallet, och det kommer jag att se till sker, de sociala skadeverkningarna och de sociala pro-

blemen belysas. Det tror jag också att vi är överens om. Min ambition är att se till att kartläggningen kommer i gång så fort som möjligt.

Prot. 1991/92:15
24 oktober 1991

Anf. 60 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är positivt att Sverige nu begåvats med en skatteminister som åker världen runt och tittar på de konsekvenser som kan uppstå om vi inför vissa företeelser i Sverige. Men innan skatteministern reste till Atlantic City röstade han faktiskt, om jag inte missminner mig, för att man i Malmö skulle bedriva verksamhet med kasinospel. Det har hela vårt parti stött i tre-fyra år.

Det är rätt att man, om det finns sociala problem, givetvis skall vara mycket försiktig, så att man inte inför något som skapar än värre problem än de man har i dag. Men jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet, trots att jag inte på något vis är någon förbudsivrare. Det finns i dag bevisligen spelformer i statlig regi som har vida värre negativa sociala konsekvenser än kasino eller enarmade banditer. Är det statsrådets avsikt att även ompröva tillstånden för dessa spelformer?

Anf. 61 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag förstår egentligen inte den fråga som Sten Andersson nu ställde. Jag har personligen samma uppfattning i sakfrågan som jag har redovisat i andra sammanhang tidigare. Jag har givit Sten Andersson svaret att jag relativt omgående skall sätta i gång med en kartläggning av konsekvenserna av det som händer i vår omvärld och göra en bedömning av vilka konsekvenser motsvarande regler skulle få i Sverige. Det måste rimligen vara ett svar som såvitt jag förstår tillgodoser Sten Anderssons önskemål i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1991/92:20 till näringsutskottet

Förslag
1991/92:12 till näringsutskottet

Motionerna
1991/92:N1-N3 till näringsutskottet

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositionerna

Svar på interpellationer

1991/92:24 Ändring i utsökningsbalken, m.m.

1991/92:26 Ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

1991/92:28 Ändring i tulltaxelagen (1987:1068) m.m.

1991/92:31 Vissa internationella åtaganden på atomansvarsområdet, m.m.

1991/92:33 Fortsatt godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land

14 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 22 oktober

1991/92:17 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till industriministern om konkurrensen på bensinmarknaden:

Träffas bensinbolagen i Sverige regelbundet för att göra upp om gemensamma priser? Detta har landets bilister länge misstänkt och nu har även NO (Näringsfrihetsombudsmannen) den misstanken, men NO saknar tillräckliga bevis för att bolagen skall bli fällda i marknadsdomstolen.

Bensinbolagen förnekar givetvis alla former av prissamarbete, men nya uppgifter som blir alltmer graverande dyker ständigt upp. Senast är det en tidning i Skåne som efter en rundringning till ett antal bensinstationer konstaterar, att det finns ett hemligt avtal mellan flera bensinbolag där det sägs att ett "bensinkrig" inte får startas! Anställda vid bensinstationer bekräftar överenskommelsen. Bensinbolagen centralt hävdar för sin del att den gemensamma prissättningen är ett resultat av optimal konkurrens! Enligt NO har personer, uppgiftslämnare, detaljerat berättat om bensinbolagens samarbete, de är dock ännu inte beredda att inför domstol framträda med sina uppgifter.

Med en normal konkurrenssituation borde det svenska bensinpriset, inte behöva inta en topposition i Europa.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta i syfte att stärka konkurrensen på bensinmarknaden?

den 23 oktober

1991/92:18 av *Widar Andersson* (s) till justitieministern om polisövervakningen vid större fotbollsmatcher:

Statsrådet har enligt uppgifter i en intervju i en dagstidning planer på att låta fotbollsklubbarna ta ett större ekonomiskt ansvar för polisövervakningen vid större matcher. Detta förslag kan om det genomförs innebära att medborgarnas säkerhet och gripandet utav brottslingar blir avhängigt ekonomin i enskilda fotbollsklubbar.

Statsrådet borde klargöra om det är hennes avsikt att förändra polisarbetet i denna riktning också vad gäller andra evenemang och större, arrangerade folksamlingar.

Är det statsrådets åsikt att hennes förslag enbart är riktat mot fotbolls-klubbarna på grund av det ökade våldet, så borde statsrådet överväga förändringar av polisarbetet som leder till att de organiserade uppviglarna, varav vissa med klart uttalade nynazistiska värderingar, övervakas, grips och straffas.

Statsrådets förslag utgår ifrån att fotbollsvåldet är ett massproblem, vilket kräver stora polisinsatser och, enligt förslaget, avgiftsfinansiering från klubbarna. Enligt min åsikt förhåller det sig egentligen tvärtom. Det är ett litet antal kriminella uppviglare som är problemet. Genom riktat polisarbete borde dessa kunna utmönstras och straffas.

Har statsrådet övervägt denna infallsvinkel på problemet och vad är i så fall hennes argument för att välja avgiftsfinansiering i stället för förändrat polisarbete?

1991/92:19 av *Lars Stjernkvist* (s) till kommunikationsministern om miljövänligare kollektivtrafiksystem:

Bilarnas och bussarnas utsläpp är ett påtagligt miljö- och hälsoproblem, framför allt i många innerstäder. Därför planeras i många större kommuner en övergång till mer miljövänliga kollektivtrafiksystem.

Norrköping tillhör den exklusiva skara kommuner som har behållit sina spårvagnar. Mycket tyder på att flera kommuner inom kort kommer att satsa på detta jämförelsevis miljövänliga alternativ. I Norrköping finns långtgående planer på en utbyggnad av spårvägsnätet, från dagens två till tre linjer. Av den totala investeringskostnaden på ca 230 milj.kr. förväntas staten bidra med knappt 100 milj.kr.

Det är alltså möjligt att sätta spaden i jorden omgående. Den nya majoriteten i Norrköping vill emellertid vänta med beslutet. Under valrörelsen hänvisade man till kommunens besvärliga ekonomi och menade att förutsättningarna för att få ytterligare statsbidrag torde förbättras vid en eventuell borgerlig valseger i riksdagsvalet.

Det är följaktligen oklart vad som kommer att hända.

I samband med att riksdagen i våras behandlade trafikutskottets betänkande 1990/91:TU24 framgick att det finns en bred uppslutning bakom kravet på en förnyelse av storstädernas trafiksystem. En liknande viljeyttring återfinns i regeringsdeklarationen.

För att åstadkomma konkreta resultat fordras att kommuner och stat samverkar.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag därför kommunikationsministern:

1. Avser statsrådet att vidta ytterligare åtgärder för att påskynda övergången till mer miljövänliga kollektivtrafiksystem i de större kommunerna?
2. Om ja ovan, när och på vilket sätt kan dessa åtgärder påverka satsningen på spårvagnar i Norrköping?

Tillgången till riskvilligt kapital är en viktig förutsättning för att småföretagen skall kunna spela en aktiv roll för näringsliv och sysselsättning.

Den roll för kreditgivningen som de länsvisa utvecklingsfonderna spelar är utomordentligt viktig. På förslag av den tidigare regeringen inrättades storregionala riskkapitalbolag. Avsikten var att dessa skulle förse småföretagen med riskvilligt kapital genom bl.a. lån. Samtidigt beslutades om indragning av en stor del av utvecklingsfondernas kapital till staten och de storregionala riskkapitalbolagen.

Den nuvarande regeringen har gett klart besked om att systemet med de storregionala riskkapitalbolagen inte skall fullföljas. Det är ett mycket positivt besked. Utvecklingsfonderna kan spela en viktig roll för länens lokala näringsliv och för sysselsättningen, förutsatt att de får behålla sitt kapital.

Det är viktigt att regeringen klargör vilken roll som utvecklingsfonderna skall ha i framtiden och att de kan bidra med kapital för finansiering av de mindre företagens investeringar, produktutveckling etc.

Med hänvisning till det anförda vill jag därför fråga industriministern:

Är industriministern beredd att låta ge de regionala utvecklingsfonderna ekonomiska resurser för fortsatt lokal långivningsverksamhet och återigen ge utvecklingsfonderna vidgade möjligheter att främja småföretag, näringsliv och sysselsättning i länen?

15 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 21 oktober

1991/92:56 av *Hugo Hegeland* (m) till socialministern om beskattningen av småbarnsmammorna och bidragen till daghemmen:

I ett pressmeddelande från socialdepartementet den 15 oktober sägs att "de skatter småbarnsmammorna betalar in när de förvärvsarbetar räcker för att finansiera subventionerna till dagis".

Med anledning av detta uttalande vill jag fråga:

Är socialministern beredd att inför riksdagen redovisa de beräkningar som ligger till grund för det citerade påståendet?

den 22 oktober

1991/92:57 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Bo Lundgren om hyrorna för nyproducerade bostäder:

Jag vill fråga vilka omedelbara åtgärder statsrådet tänker vidta för att förhindra att hyresnivåerna i nyproducerade bostäder stiger kraftigt?

1991/92:58 av Lars Sundin (fp) till utrikesministern om stödet till de baltiska staterna:

I regeringsförklaringen har regeringen aviserat omfattande hjälpinsatser till Estland, Lettland och Litauen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Hur avser regeringen att utveckla samarbetet med och stödet till de självständiga baltiska staterna?

1991/92:59 av Elving Andersson (c) till jordbruksministern om undersökningsfartyget Argos:

Fiskeristyrelsens havsundersökningsfartyg Argos ligger för närvarande vid kaj och kan ej fullgöra sina undersöknings- och övervakningsuppgifter på grund av statens besparingskrav. Genom att i stort sett halvera drifttiden för Argos sparas 2,5 milj.kr. Det är alltså mycket lite pengar som sparas men konsekvenserna för miljön och för fisket kan komma att bli mycket stora.

Undersökningsfartyget Argos uppgift är bl.a. att genom provtrålning undersöka de olika fiskbeståndens storlek, vilket i sin tur utgör underlag för bl.a. internationella kvotförhandlingar. Samtidigt sker också en miljöövervakning som är mycket viktig för att följa miljösituationen i havet.

Kortsiktiga sparkrav leder alltså till sämre havsövervakning. Dessutom är det dåligt utnyttjande av resurser när Argos långa tider ligger upplagd.

Är jordbruksministern beredd att ta initiativ till att fiskeristyrelsens undersökningsfartyg Argos kan användas effektivare och att vi därigenom får en bättre havsövervakning?

16§ Kammaren åtskildes kl. 15.51.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 29 (delvis) och av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 24 oktober

Meddelande om information från regeringen.....	1
1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till lagutskottet.....	1
4 § Svar på interpellation 1991/92:6 om det militära försvarets kostnader och omfattning.....	2
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Gudrun Schyman (v)	
5 § Svar på interpellation 1991/92:8 om Palestinafrågan.....	9
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Ingbritt Irhammar (c)	
6 § Svar på interpellation 1991/92:9 om svensk vapenexport.....	16
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Gudrun Schyman (v)	
7 § Svar på interpellation 1991/92:1 om regionalpolitiken och Norrbotten.....	23
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Per-Ola Eriksson (c)	
8 § Svar på interpellation 1991/92:3 om den ekonomiska brottsligheten.....	32
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Lars Bäckström (v)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Jerry Martinger (m)	
(forts. 10 §)	
9 § Information från regeringen om EES-avtalet.....	39
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Pierre Schori (s)	
Gudrun Schyman (v)	
Birgitta Hambræus (c)	
Annika Åhnberg (v)	
Ylva Annerstedt (fp)	
10 § (forts. från 8 §) Svar på interpellation 1991/92:3 om den ekonomiska brottsligheten.....	48
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Lars Bäckström (v)	

Ingbritt Irhammar (c)	
Jerry Martinger (m)	
11 § Svar på interpellation 1991/92:5 om den svenska lotterilagstiftningen	54
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
12 § Hänvisning av ärenden till utskott	57
13 § Bordläggning	57
14 § Anmälan om interpellationer	
1991/92:17 av Sten Andersson i Malmö (m) om konkurrensen på bensinmarknaden	58
1991/92:18 av Widar Andersson (s) om polisövervakningen vid större fotbollsmatcher	58
1991/92:19 av Lars Stjernkvist (s) om miljövänligare kollektivtrafiksystem	59
1991/92:20 av Agne Hansson (c) om småföretagens riskkapitalförsörjning	60
15 § Anmälan om frågor	
1991/92:56 av Hugo Hegeland (m) om beskattningen av småbarnsmammorna och bidragen till daghemmen	60
1991/92:57 av Eva Johansson (s) om hyrorna för nyproducerade bostäder	60
1991/92:58 av Lars Sundin (fp) om stödet till de baltiska staterna	61
1991/92:59 av Elving Andersson (c) om undersökningsfartyget Argos	61

